

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
KRIMINĀLTIESĪBU ZINĀTŅU KATEDRA

**NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI VALSTS INSTITŪCIJU
DIENESTĀ**

BAKALaura DARBS

Autors: **Deniss Turčinskis**
Studenta apliecības Nr.: dt13006
Darba vadītājs: profesors Uldis Krastiņš

RĪGA 2016

ANOTĀCIJA

Bakalaura darbā „**Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā**” pētīti izplatītākie Krimināllikumā ietvertie noziedzīgie nodarījumi, kuru subjekts ir valsts amatpersonas.

Pētījuma mērķis: izpētīt valsts amatpersonas kā noziedzīgā nodarījuma valsts institūciju dienestā subjektu un ar to saistīto problemātiku.

Pētījuma jautājums: vai noziedzīgus nodarījumus izdarījušām valsts amatpersonām ir privilēģijas krimināltiesību jomā?

Pētījuma rezultāti liecina: Krimināllikumā valsts amatpersonām nekādas priekšrocības nav piešķirtas, taču Kriminālprocesa likuma 14. panta trešajā daļā valsts amatpersonām, kuras ieņem atbildīgu stāvokli, ir piešķirtas privilēģijas, jo kriminālprocesam pret šādu personu ir noteikta priekšroka.

Pētījumā izmantoti 67 avoti, darba apjoms 48 lpp.

Atslēgvārdi: valsts amatpersona; valsts amatpersona, kas ieņem atbildīgu amatu; dienesta stāvoklis; dienesta pilnvaras.

ANNOTATION

In Bachelor work “**Criminal Offences Committed in State Authority Service**” the author has examined the most common criminal offences in which the subject is public official.

The **aim** of Bachelor work is to examine public official as subject in Criminal Offences Committed in State Authority Service and to its related problems.

Question of Bachelor work is, whether public officials who commit criminal offences enjoy privileges in criminal law?

Results of Bachelor work show that: in The Criminal Law there are no advantages for public officials, but in section 14 of the Criminal Procedure Law public officials has an advantage, because criminal procedure against public official who holds a responsible position has preference against other criminal procedures.

Scope of Bachelor work is 48 pages, there are 67 sources used in it.

Key words: public official, public official who holds responsible position, official position, official authority.

SATURS

Ievads.....	5
1. nodaļa. Valsts amatpersonas jēdziens Latvijas Republikas tiesību aktos.....	7
2. nodaļa. Noziedzīgu nodarījumu valsts institūciju dienestā kvalifikācija.....	19
2.1. Noziedzīgu nodarījumu valsts institūciju dienestā jēdziens.....	19
2.2. Krimināllikuma 317.pantā, 318.pantā un 319.pantā paredzēto noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas problēmas.....	23
2.3. Krimināllikuma 320., 322., 323.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu kvalifikācijas problēmas.....	32
3. nodaļa. Amatpersonu kriminālatbildība ārvalstu krimināltiesības.....	37
Kopsavilkums.....	42
Izmantotā literatūra un avoti.....	44

IEVADS

Bakalaura darbā „**Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā**” pētīti valsts institūciju dienestā biežāk sastopamie noziedzīgie nodarījumi, kuri ietverti Krimināllikumā¹ (turpmāk - KL): dienesta pilnvaru pārsniegšana (KL 317. pantā), dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana (KL 318. pantā), valsts amatpersonas bezdarbība (KL 319. pantā), kukuļņemšana (KL 320. pantā), starpniecība kukuļošanā (KL 322. pantā), kukuļdošana (KL 323. pantā). Pētījumā analizēts valsts amatpersonas statuss Latvijas Republikas tiesību aktos, pētītas noziedzīgo nodarījumu valsts institūciju dienestā kvalifikācijas problēmas un juridiskā prakse.

Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā vienmēr ir bijuši gan juristu praktiķu, gan teorētiķu uzmanības lokā. Minētos noziedzīgos nodarījumus krimināltiesību aspektā sistemātiski ir pētījuši Latvijas Universitātes (turpmāk - LU) profesori V.Liholaja un U.Krastiņš. Arī Latvijas Republikas Augstākā tiesa (turpmāk - Latvijas Republikas AT) sistemātiski apkopo tiesu praksi šajā jomā. Taču noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā vienmēr ir gan sabiedrības, gan juristu, gan likumdevēju interešu lokā. Ar šo noziedzīgo nodarījumu aktualitāti manipulē politiķi, dažkārt izvirzot populistiskus priekšlikumus, kuri no vienas puses varētu gūt atsaucību sabiedrībā, bet no otras puses tie patiesībā mazina demokrātiju un šķoba valsts tiesību sistēmu.

Uzsākot pētījumu, autors pieļauj, ka šāda situācija ir izveidojusies ar 2014. gada 29. maijā pieņemtajiem grozījumiem Kriminālprocesa likumā² (turpmāk - KPL) 14. panta trešajā daļā nosakot, ka kriminālprocesam pret valsts amatpersonu, kura ieņem atbildīgu stāvokli, ir dodama priekšroka attiecībā pret citiem kriminālprocesiem. Rodas jautājums: ja noziedzīgus nodarījumus izdarījušām valsts amatpersonām ir priekšrocības kriminālprocesa jomā, vai krimināltiesību jomā šīm amatpersonām arī ir privilēģijas un vai tās ir pamatotas.

Pētījuma mērķis: izpētīt valsts amatpersonas kā noziedzīgo nodarījumu valsts institūciju dienestā subjektu un ar to saistīto problemātiku.

Pētījuma objekts: valsts amatpersonu noziedzīgu nodarījumu krimināltiesiskais raksturojums.

Pētījuma priekšmets: valsts amatpersonu noziedzīgu nodarījumu subjekts.

Pētījuma jautājums: vai noziedzīgus nodarījumus izdarījušām valsts amatpersonām ir privilēģijas krimināltiesību jomā?

¹ Krimināllikums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998.8.jūlijs, nr. 199/200.

² Grozījumi Kriminālprocesa likumā. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2014.11.jūnijs, nr. 113.

Nolūkā sasniegt mērķi tika izvirzīti sekojoši **uzdevumi**:

1. Izpētīt valsts amatpersonas jēdzienu Latvijas Republikas tiesību aktos;
2. Izpētīt noziedzīgu nodarījumu valsts institūciju dienestā kvalifikāciju un kvalifikācijas problēmas;
3. Izpētīt amatpersonu kriminālatbildību ārvalstu krimināltiesībās.

Darba izstrādes gaitā ir izmantotas **zinātniski pētnieciskās metodes**: salīdzinošā metode juristu atziņu salīdzinājumam; vēsturiskā metode izmantota tiesību bāzes vēstures pētīšanā; sistēmiskā metode - Latvijas un citu valstu tiesību normu savstarpēju kopsakarību meklēšana; analītiskā metode - tiesu nolēmumu analīzei, atziņu vērtēšanai un teleoloģiskā metode nolūkā noskaidrot likumdevēja gribu.

Bakalaura darbā kā **pētījuma bāze** izmantoti Eiropas Savienības (turpmāk –ES) un Latvijas Republikas tiesību akti, Latvijas Republikas tiesu prakse un juridiskā literatūra.

1. nodaļa. VALSTS AMATPERSONAS JĒDZIENS LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBU AKTOS

Latvijas Republikā valsts amatpersonas jēdziens ir definēts vairākos tiesību aktos, tāpēc svarīgi ir izpētīt, kādu nozīmi ietver jēdziens „amatpersona.”

„Skaidrojošo terminu vārdnīcā” jēdziens „amatpersona” tiek skaidrots kā „persona, kas pilda varas pārstāvja funkcijas, persona, kas iestādē vai organizācijā pilda organizatoriskus vai administratīvus un saimnieciskus pienākumus.”³ „Juridiski terminoloģiskā skaidrojošā vārdnīcā” sniedz līdzīgu valsts amatpersonas skaidrojumu, uzsverot, ka valsts amatpersona pienākumus pilda konkrētu laika periodu: „persona, kas pastāvīgi vai uz laiku pilda varas pārstāvja funkcijas, ieņem amatus, kas ir saistīti ar pārvaldes, administratīvi saimniecisko pienākumu izpildi.”⁴ Minētā vārdnīca dod divu Latvijas Republikas likumos („Valsts pārvaldes iekārtas likumā”⁵ un jau spēku zaudējušajā „Korupcijas novēršanas likumā”⁶) ietvertos valsts amatpersonas skaidrojumus, kuros uzsvērtas valsts amatpersonas kā varas pārstāvja funkcijas, bet ir jāsaprot, ka varas pārstāvja jēdziens ir plašs. „Juridisko terminu vārdnīcā”⁷ jēdzienu „amatpersona” skaidro kā valsts varas pārstāvi, kā arī ikvienu personu, kura izpilda valsts, pašvaldības u.c. dienesta uzdevumus. Sabiedrībā pieņemts, ka jēdziena „amatpersona” sinonīmi ir „ierēdnis,” „iestādes darbinieks,” „kalpotājs.”⁸ Var secināt, ka šie jēdzieni ir nekonkrētāki kā valsts amatpersonas jēdziens. Visi ierēdņi ir valsts amatpersonas, bet ne visas amatpersonas ir ierēdņi, savukārt kalpotājs un iestādes darbinieks ir vispārināti jēdzieni, kuri tiek lietoti sarunvalodā un attiecas gan uz valsts amatpersonām, gan, piemēram, tehniskajiem iestādes darbiniekiem. Vispārinot var teikt, ka amatpersonas jēdziens galvenokārt tiek lietots, lai apzīmētu personas, kas nodarbinātas valsts pārvaldes iestādēs, un kas pilda valsts pārvaldes uzdevumus.

Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas⁹ 1. pantā norādīts, ka termins „valsts amatpersona” ir jāsaprot saskaņā ar terminu „amatpersona,” „valsts ierēdnis,” „mērs,” „ministrs” vai „tiesnesis” definīcijām tās valsts nacionālajos likumos, kurā attiecīgā persona veic minētās funkcijas, un kā tas ir noteikts šīs valsts krimināllikumā.

³ Spektors A. Skaidrojošā un sinonīmu vārdnīca. Pieejams: <http://www.tezaurs.lv/> [aplūkots 2016.gada 1.februārī].

⁴ Jakubaņecs V. Juridiski terminoloģiskā skaidrojošā vārdnīca. Rīga: P&K, 2005, 370.lpp.

⁵ Valsts pārvaldes iekārtas likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002.21.jūnijs, nr.94.

⁶ Korupcijas novēršanas likums. Zaudējis spēku. Pieņemts 1995.gada 11.septembris. Pieejams: <http://m.likumi.lv/doc.php?id=37231> [aplūkots 2016.gada 1.februārī].

⁷ Autoru kolektīvs. Juridisko terminu vārdnīca. Rīga: Nordik, 1998,14.lpp.

⁸ Akadēmiskā terminu datu bāze. Pieejams: <http://termini.lza.lv/term.php?term=amatpersona&lang=LV> [aplūkots 2016.1.februārī].

⁹ Par Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvenciju. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000.20.decembris, nr.460/464.

Latvijas Republikas likumos valsts amatpersonas jēdziens definēts konkrētā likuma darbības jomas aspektā. Likumā „**Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā**” darbības joma ir ierobežojumi un aizliegumi valsts amatpersonām, interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā.¹⁰ Minētā likuma 4. pantā ir dots izsmelošs, ļoti apjomīgs valsts amatpersonu uzskaitījums, 4. panta pirmajā daļā uzskaitīti 27 valsts amatpersonu amati. Bez šiem konkrētajiem valsts amatpersonu amatiem vēl ir pantā ir ietvertas (4. panta otrā daļa) personas, kuras neietilpst 4. panta pirmajā daļā nosaukto amatpersonu lokā, bet to tiesību dēļ tās arī ir uzskatāmas par valsts amatpersonām - personas, kuras pilda dažādus amata pienākumus publiskas personas institūcijās. Turklāt minētā likuma 4. panta 2.¹ daļa, noteic, ka par valsts amatpersonām uzskatāmas arī personas, kuras, pildot amata pienākumus valsts drošības iestādēs, veic izlūkošanas vai pretizlūkošanas, vai operatīvās darbības, kā arī veic minēto darbību ceļā iegūtās informācijas apstrādi, analīzi vai aizsardzību. Ar minētā likuma 4. panta 2.² daļu, 2.³ daļu, trešo un ceturto daļu valsts amatpersonu loks šī likuma izpratnē noteikts vēl plašāks. Var secināt, ka likums „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” aptver ļoti plašu, bet precīzi uzskaitītu amatpersonu loku.

Valsts pārvaldes iekārtas likumā¹¹ dots amatpersonu, politisku un pārvaldes amatpersonu definējums. Iedalījums izriet no likuma mērķa un darbības jomas.

Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (turpmāk – KNAB) Korupcijas novēršanas nodaļas galvenais speciālists Alvils Strīķeris¹² 2012. gadā, skaidrojot KNAB izstrādātos grozījumus likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” un paredzētos precizējumus 4. pantā attiecībā uz amatpersonu statusa noteikšanu, norādījis, ka minētā likuma 4. panta otrajā daļā lietotie termini par deleģēto administratīvo aktu izdošanas, uzraudzības, kontroles un sodīšanas funkciju veikšanu kā valsts amatpersonas statusa kvalificējošo pazīmi neatbilst Valsts pārvaldes iekārtas likumā lietotajiem terminiem, kas saistīti ar valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanu. Likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” stājies spēkā pirms Valsts pārvaldes iekārtas likuma pieņemšanas, ar to ir izskaidrojama terminu neatbilstība. A.Strīķeris norādīja, ka praksē šī terminu neatbilstība rada neskaidrības un uz lielu skaitu personu, kuras faktiski pilda valsts deleģētos pārvaldes uzdevumus, netiek attiecināts valsts amatpersonas statuss, kas nozīmē arī likuma nepiemērošanu attiecībā uz tām. Analizējot grozījumus likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā,” autors secina, ka minētie grozījumi 4. pantā, tika

¹⁰ Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002.9.maijs, nr.69.-3.pants.

¹¹ Valsts pārvaldes iekārtas likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002.21.jūnijs, nr.94. -1.pants.

¹² Strīķeris A. Jāprecizē valsts amatpersonas statuss. Jurista Vārds. 2012.11.decembris, nr.50.

virzīti jau 2012. gadā, bet pieņemti pēc ievērojama laika brīža, tikai 2015. gadā,¹³ kad stājās spēkā 4. panta otrās daļas pašreizējā redakcija.

Valsts civildienesta likums¹⁴ definē valsts civildienesta ierēdņu statusu. Liela daļa valsts amatpersonu ir civildienesta ierēdņi. Savukārt, valsts amatpersonas, kuras ir Iekšlietu vai Tieslietu ministrijas darbinieki, ir šo ministriju pakļautībā esošas valsts amatpersonas ar speciālajām dienesta pakāpēm. Valsts civildienesta likuma mērķis ir noteikt lojāla, profesionāla, politiski neitrāla valsts civildienesta tiesisko statusu, kas nodrošina tiesisku, stabilu, efektīvu un atklātu valsts pārvaldes darbību.¹⁵

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā¹⁶ (turpmāk - LAPK) amatpersonas jēdziens nav definēts. Jau ilgstoši tiek izstrādāts jauns Administratīvo sodu likumprojekts, tāpēc padziļināti analizēt amatpersonas statusu LAPK bakalaura darba ietvaros pēc autora domām nav lietderīgi. Juristi Edvīns Danovskis un Andra Rektiņa- Hitrova¹⁷ norāda, ka LAPK lietotais amatpersonas jēdziens gandrīz vienmēr attiecināms tikai uz personām, kuras „pieskaitāmas” publisko tiesību juridiskām personām.

Krimināllikums¹⁸ ietver gan valsts amatpersonas kā viena no speciālajiem subjektiem atbildību, gan arī valsts amatpersonas definīciju. KL 316. pantā „Valsts amatpersonas jēdziens” ir doti divi valsts amatpersonas jēdzieni. Panta pirmā daļa noteic valsts amatpersonas jēdzienu: par **valsts amatpersonām** uzskatāmi valsts varas pārstāvji, kā arī ikviena persona, kura pastāvīgi vai uz laiku izpilda valsts vai pašvaldības dienesta pienākumus, t.sk., valsts vai pašvaldības kapitālsabiedrībā, un kurai ir tiesības pieņemt lēmumus, kas saistoši citām personām, vai kurai ir tiesības veikt uzraudzības, kontroles, izmeklēšanas vai sodīšanas funkcijas vai rīkoties ar publiskas personas vai tās kapitālsabiedrības mantu vai finanšu līdzekļiem.

KL 316. panta trešā daļa paredz, ka par **valsts amatpersonām** uzskatāmas arī starptautisko organizāciju, starptautisko parlamentāro asambleju un starptautisko tiesu amatpersonas un minēto institūciju deleģētās personas, kā arī jebkura persona, kura ieņem likumdevēja, izpildvaras vai tiesu varas amatu ārvalstī vai jebkurā tās administratīvajā vienībā, neatkarīgi no tā, vai šī persona amatā ir iecelta vai ievēlēta, kā arī jebkura persona, kura veic publisku funkciju ārvalsts (KL 316. panta ceturrtā daļa noteic, ka ārvalsts ir jebkura

¹³ Grozījumi likumā "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā." LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2015.03.jūnijs, nr.107.-1.pants

¹⁴ Valsts civildienesta likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000.22.septembris, nr.331/333.-3.pants.

¹⁵ Turpat, 1.pants.

¹⁶ Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss. LR likums. Ziņotājs, 1984.20.decembris, nr.51.

¹⁷ Danovskis E., Rektiņa-Hitrova A. Valdes locekļu administratīvā atbildība. Pieejams:

http://www.cobalt.legal/file/repository/publications/pdf/2010_01_13_Saldo_ARH_ED_Valdes_loceklu_admin_a_tbildiba.pdf [aplūkots 2016.gada 10.februārī].

¹⁸ Krimināllikums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998.8.jūlijs, nr. 199/200.

teritorija ārpus Latvijas Republikas), t.sk., tās administratīvās vienības, valsts aģentūras vai valsts uzņēmuma interesēs.

Talīdzinoši ar likumu „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” KL 316. panta pirmajā daļā nav ietverts ļoti garšs, precīzs uzskaitījums, taču var secināt, ka KL 316. panta pirmajā un arī trešajā daļā ietvertais valsts amatpersonu uzskaitījums būtībā ietver tās pašas personas kā likums „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā.”

Taču KL paredz vēl vienu speciālo subjektu, kāds nav citos iepriekš analizētajos tiesību aktos, kuros definēts valsts amatpersonas jēdziens. KL 316. panta otrajā daļā ietverts „**valsts amatpersonas, kas ieņem atbildīgu stāvokli**” jēdziens: valsts prezidents, Saeimas deputāti, Ministru prezidents, Ministru kabineta locekļi, kā arī Saeimas un Ministru kabineta ievēlētās, ieceltās vai apstiprinātās valsts institūciju amatpersonas, pašvaldību vadītāji, viņu vietnieki un izpilddirektori. Minētās amatpersonas kā valsts amatpersonas ietver arī likums „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā.” Var secināt, ka valsts amatpersonas, kas ieņem atbildīgu stāvokli, ir vienas no valsts amatpersonu loka, taču atšķiras ar to, ka ieņem atbildīgu stāvokli valsts pārvaldē vai pašvaldībās.

Valsts amatpersonas definējums KL tiek uzskatīts par veiksmīgu, to norāda arī LU profesore V.Liholaja: „...ārvalstu krimināllikumos ir vērojamas zināmas atšķirības, amatpersonas jēdziens tiek definēts, balstoties uz noteiktu kritēriju aprakstu, kas mūsu valsts KL, sniedzot norādi uz valsts amatpersonas izpildāmajām funkcijām, kopumā atzīstams par veiksmīgu.”¹⁹ KL 316. pants kopš KL stāšanās spēkā ir vairākas reizes rediģēts (pēdējie grozījumi stājās spēkā 2016. gada 7. aprīlī), kas liecina par valsts amatpersonas jēdziena pilnveidošanu KL.

Valsts amatpersona kā noziedzīga nodarījuma subjekts ietverta KL XXIV nodaļā „Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā,” taču vēl ir atsevišķas KL normas, kurās noziedzīga nodarījuma subjekts ir valsts amatpersona, piemēram, KL 92. pantā, 150. panta otrajā daļā. Bez tam ir vairāki KL panti, kuros par noziedzīga nodarījuma subjektu ir norādīts, ka tā nav valsts amatpersona, piemēram, KL 198. panta trešajā daļā un KL 200. panta pirmajā daļā. Savukārt, KL 294. pantā „Piespiešana dot liecību” subjekts ir amatpersona, kura veic pirmstiesas kriminālprocesu. Valsts amatpersona kā subjekts noteikta KL 294.¹ panta „Iejaukšanās pirmstiesas kriminālprocesā” otrajā daļā un KL 295. panta „Iejaukšanās lietu iztiesāšanā” otrajā daļā, 296. panta „Tiesas nolēmuma un prokurora priekšraksta par sodu

¹⁹ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007., 434.lpp.

neizpildīšana” otrajā daļā (valsts amatpersona, kurai bija pienākums izpildīt tiesas nolēmumu vai prokurora priekšrakstu par sodu).

Valsts amatpersona, kas ieņem atbildīgu stāvokli kā noziedzīga nodarījuma subjekts ir minēta KL 320. panta „Kukuļņemšana” ceturtajā daļā, KL 325. panta otrā daļā (par valsts amatpersonai likumā noteikto ierobežojumu vai aizliegumu pārkāpšanu, ja ar to radīts būtisks kaitējums valsts vai sabiedrības interesēm vai ar likumu aizsargātām personas interesēm), KL 326. panta otrā daļā (par mantiska darījuma veicināšanu vai piedalīšanos tajā, ja to mantkārīgā nolūkā vai citas personiskās ieinteresētības dēļ izdarījusi valsts amatpersona, kurai tas sakarā ar dienesta stāvokli ar likumu aizliegts). Var secināt, ka kopumā tikai trīs KL panti ietver speciālo subjektu - valsts amatpersona, kura ieņem atbildīgu stāvokli.

KL ir ietvertas arī normas, kurās noziedzīga nodarījuma subjekts ir valsts amatpersona, kura ieņem kādu konkrētu amatu, t.i. „amata stāvoklis ir speciālā subjekta pazīme.”²⁰ KL XXIII nodaļas „Noziedzīgi nodarījumi pret jurisdikciju” pantos paredzēto noziedzīgo nodarījumu subjekti ir valsts amatpersonas. Piemēram, KL 289. pantā „Pierādījumu viltošana” subjekts ir tiesnesis, prokurors vai izmeklētājs, kuri ir valsts amatpersonas: KL 290. pantā „Personas saukšana pie kriminālatbildības, zinot, ka tā nav vainīga” subjekts ir prokurors; KL 291. pantā „Nelikumīga sprieduma un lēmuma taisīšana” subjekts ir tiesnesis, prokurors vai izmeklētājs; KL 292. pantā „Apzināti nelikumīga apcietināšana” subjekts ir tiesnesis; KL 293. pantā „Apzināti nelikumīga aizturēšana un piespiedu atvešana” subjekts ir tiesnesis, prokurors vai pirmstiesas izmeklēšanas iestādes darbinieks.

KL 330. pantā subjekts ir bijusī valsts amatpersona.

KL XXV nodaļa „Noziedzīgi nodarījumi militārajā dienestā” ietver normas, kurās subjekts ir Nacionālo bruņoto spēku karavīri, kuri arī būtībā ir valsts amatpersonas, kuras pilda dienesta pienākumus Nacionālajos bruņotajos spēkos.

Var secināt, ka KL valsts amatpersonas kā noziedzīga nodarījuma subjekts ir ietvertas gan vairākās nodaļās atsevišķos pantos, kuros ir paredzēts speciālais subjekts - valsts amatpersona, gan atsevišķā nodaļā, kurā ietverti atsevišķā nodaļā par noziedzīgiem nodarījumiem, kuru grupas objekts ir tieši valsts institūciju un valsts dienesta normāla darbība, gan citās nodaļās, kurās noziedzīgu nodarījumu grupas objekti ir jurisdikcijas jomas vai militārā dienesta normāla darbība.

KL Vispārīgajā daļā attiecībā uz valsts amatpersonām būtiskus nosacījumus ietver KL 48. pants „Atbildību pastiprinošie apstākļi”, kuri kā jau panta nosaukums paredz atbildību

²⁰ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007., 434.lpp., 50.lpp.

pastiprinošus apstākļus. KL 48. panta pirmās daļas 3. punkts paredz atbildību pastiprinošu apstākli - noziedzīgais nodarījums izdarīts, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli vai citas personas uzticību. Piemēram, ja Valsts policijas (turpmāk –VP) darbinieks (t.i.valsts amatpersona), kurš ārpus dienesta pienākumu pildīšanas nelikumīgi izmantojis braukšanai dienesta transportlīdzekli un izraisījis ceļu satiksmes negadījumu, kurā bojā gājis cilvēks, tad personas darbības kvalificējamās pēc KL 260. panta trešās daļas, bet apstāklis, ka nelikumīgi izmantota dienesta automašīna, kuru ļaunprātīgi izmantot varēja tikai šī persona, saskaņā ar KL 48. panta pirmās daļas trešo punktu, būtu atzīstams kā atbildību pastiprinošs.

Citas personas uzticības ļaunprātīga izmantošana nozīmē, ka persona izmanto otras personas uzticību pretēji viņa interesēm. KL 48. panta pirmās daļas 3. punktā minēto apstākli nevar atzīt par atbildību pastiprinošu, ja dienesta stāvokļa un citas personas uzticības ļaunprātīga izmantošana ietverta kā noziedzīga nodarījuma sastāva pazīme, piemēram, KL 177., 179., 318. pantā.²¹

Kā atbildību pastiprinošs apstāklis var tikt atzīts KL 48. panta pirmās daļas 7. punktā paredzētā situācija, ka persona izdarījusi noziedzīgu nodarījumu pret cietušo, izmantojot šīs personas dienesta atkarību no vainīgā. Ar dienesta atkarību saprot dienesta, darba un militārās attiecības.²² Lai šo apstākli atzītu par atbildību pastiprinošu, ir jākonstatē, ka vainīgais ir apzinājies, ka cietušais ir pakļautais dienesta attiecībās, bet šī pakļautība nav ietverta noziedzīgā nodarījuma sastāvā. Piemēram, ja Valsts robežsardzes amatpersona ārpus dienesta pienākumu pildīšanas personisku nesaskaņu dēļ nolemj fiziski izrēķināties ar kādu personu, kurš ir arī pakļauts dienesta attiecībās un šai personai dod pavēli ierasties kādā vietā it kā dienesta pienākumu pildīšanai, tad šīs amatpersonas darbības var kvalificēt pēc attiecīgā panta par miesas bojājumu nodarīšanu, bet veids, kā cietušais tika aizvilināts uz noziedzīga nodarījuma izdarīšanas vietu, var tikt kvalificēts kā atbildību pastiprinošs apstāklis pēc KL 48. panta pirmās daļas 7. punkta.

Savukārt KL 47. panta „Atbildību mīkstinošie apstākļi” pirmās daļas 6. punkts noteic, ka par atbildību mīkstinošu var atzīst apstākli, ja noziedzīgais nodarījums izdarīts, pārkāpjot nepieciešamās aizstāvēšanās, galējās nepieciešamības, noziedzīgo nodarījumu izdarījušās personas aizturēšanas, attaisnojama profesionālā riska, pavēles un rīkojuma izpildīšanas tiesiskuma nosacījumus. Šādas situācijas var veidoties valsts amatpersonu, īpaši Iekšlietu ministrijas darbinieku dienestā, taču šis apstāklis nepiešķir minētajiem u.c. darbiniekiem - valsts amatpersonām privilēģijas. Kvalificējot personas darbības, ir jānošķir gadījumi, kad

²¹ Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā grāmata (I-VIII¹ nodaļa). Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2015, 216.lpp.

²² Turpat, 217.lpp.

personas darbībās saskatāmas KL Sevišķajā daļā iekļauta konkrēta noziedzīga nodarījuma pazīmes, kad personas darbības ir kvalificējas kā:

- KL 28. pantā noteiktie apstākļi, kas izslēdz kriminālatbildību (nepieciešamā aizstāvēšanās, aizturēšana, nodarot personai kaitējumu, galējā nepieciešamība, attaisnojams profesionālais risks un noziedzīgas pavēles vai noziedzīga rīkojuma izpildīšana);
- KL 47.panta pirmās daļas 6. punktā noteiktais atbildību mīkstinošais apstāklis ja noziedzīgais nodarījums izdarīts, pārkāpjot nepieciešamās aizstāvēšanās, galējās nepieciešamības, noziedzīgo nodarījumu izdarījušās personas aizturēšanas, attaisnojama profesionālā riska, pavēles un rīkojuma izpildīšanas tiesiskuma nosacījumus;
- KL Sevišķajā daļā paredzētu noziedzīgu nodarījumu sastāvs (piemēram, KL 317., 318., 335.-338. pantā).

Par kaitējumu, kas nodarīts ar profesionālu darbību, kurai ir noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes, ja šī darbība izdarīta, lai sasniegtu sociāli derīgu mērķi, kuru nebija iespējams sasniegt citādā veidā, kriminālatbildība neiestājas. Par sociāli derīgu mērķi var uzskatīt cilvēka dzīvības glābšanu, veselības saglabāšanu, valsts aizsardzību u.c.²³ Robeža starp attaisnojamu profesionālo risku sabiedrībai derīga sociāla mērķa sasniegšanai un neattaisnojamu profesionālo risku pēc LU profesora U.Krastiņa uzskata ir ļoti būtiska problēma, tāpēc ir attaisnojams tās risinājums KL.²⁴ Profesionāla riska veidus ir iespējams iedalīt pēc sfērām, kurās tas ir iespējams, piemēram, sabiedriskās kārtības un likumpārkāpumu novēršanas risks, kas pastāv, piemēram, Iekšlietu ministrijas darbinieku ar speciālajām dienesta pakāpēm darbā. KL 34. panta pirmajā daļā ietverti attaisnojama profesionālā riska nosacījumi:

- profesionālais risks bijusi vienīgā iespēja sasniegt sociāli derīgu mērķi;
- persona, kas pieļāvusi risku, ir darījusi visu, lai novērstu kaitējumu tiesiski aizsargātām interesēm (KL 33. panta pirmā daļa);
- nav pieļauti apstākļi, kas izslēdz profesionālā riska tiesiskumu (KL 33. panta otrā daļa).

Šie apstākļi obligāti jākonstatē gadījumos, kad tiek lemts par attaisnojama profesionālā riska esamību. Profesionālā riska gadījumā kaitīgo seku iestāšanās ir tikai varbūtēja.²⁵ Saskaņā ar KL 33. panta otro daļu, risks nav attaisnojams, ja saistīts ar:

- vairāku personu dzīvības apdraudējumu;

²³ Krastiņš U., Liholaļa V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā grāmata (I-VIII¹ nodaļa). Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2015, 166.lpp.

²⁴ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2014, 369.lpp.

²⁵ Turpat, 371.lpp.

- ar draudiem izraisīt ekoloģisko katastrofu;
- ar sabiedrisko postu;
- ja šāds kaitējums tiek pieļauts apzināti.

Apkopojot KL Vispārīgās daļas normu analīzi valsts amatpersonu priekšrocību aspektā, var secināt, ka valsts amatpersonām KL Vispārīgajā daļā nekādas tiešas priekšrocības, privilēģijas nav paredzētas.

Savukārt, normas, kuras attiecas uz citām sabiedrības grupām, KL Vispārīgajā daļā ir ietvertas. Par tādām normām var uzskatīt KL VII nodaļu „Nepilngadīgo kriminālatbildības īpatnības” un KL VIII nodaļu „Medicīniska rakstura piespiedu līdzekļi” par personām, kas izdarījušas KL paredzētos noziedzīgos nodarījumus, bet sirgst ar psihiskiem traucējumiem un ir atzītas par nepieskaitāmām vai ierobežoti pieskaitāmām. Šīs normas paredz noteikumus, kuri atbilst mūsdienu demokrātiskajā pasaulē prezumētajai humānajai attieksmei pret atsevišķām sabiedrības grupām: nepilngadīgajiem un personām, kuras sava psihiskā stāvokļa dēļ nevar pilnvērtīgi apzināties savas darbības. Latvijas Republikas Satversmes²⁶ 91. pants noteic, ka visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Satversmes 110. pants noteic, ka valsts aizsargā un atbalsta [...] bērna tiesības, savukārt, Satversmes 111. pants noteic, ka valsts aizsargā cilvēku veselību un garantē ikvienam medicīniskās palīdzības minimumu. Var secināt, ka tiesību normas, kā, piemēram, KL VII un VIII nodaļu normas, kuras noteic nepilngadīgajiem un personām ar psihiskiem traucējumiem saudzīgāku attieksmi kā citām sabiedrības grupām, nav pretrunā ar Satversmi. Saistībā ar bakalaura darba tematu darba gaitā ir nepieciešams analizēt, vai tiesību normas, kuras piešķir labvēlīgu stāvokli citām sabiedrības grupām, piemēram, valsts amatpersonām vai valsts amatpersonām, kuras ieņem atbildīgus amatus, atbilst Satversmei.

Šādu analīzi nav iespējams veikt analizējot tikai KL, jo jāņem vērā arī valsts amatpersonas statuss **Kriminālprocesa likumā**.²⁷ KPL noteic arī valsts amatpersonu loku, kurām to īpašā tiesiskā statusa – amata dēļ, noteikta kriminālprocesuālā imunitāte: valsts prezidents, Saeimas locekļi, tiesneši, prokurori, valsts drošības iestāžu, KNAB amatpersonas, tiesībsargs u.c. Kriminālprocesuālās imunitātes jautājumus pētījusi Violeta Zepa-Priedīte,²⁸ kura norāda, ka kriminālprocesu, kuros aizdomās turēto, apsūdzēto statusā bijušas minēto kategoriju valsts amatpersonas, Latvijas juridiskajā praksē nav daudz, tomēr šādi kriminālprocesi ir bijuši.

²⁶ Latvijas Republikas Satversme. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993.1.jūlijs, nr.43.

²⁷ Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005.11.maijs, nr.74.

²⁸ Zepa-Priedīte V. Valsts amatpersonu kriminālprocesuālā imunitāte Latvijas kriminālprocesa tiesībās. Promocijas darbs. 2010. Pieejams:

http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/zinas/Kopsavilkums_Zeppa-Priedite.pdf [aplūkots 2016.gada 10.februārī].

Dažādi viedokļi ir izteikti par KPL 14. panta „Tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā” trešajā daļā ietverto normu: kriminālprocesam, kurā piemērots ar brīvības atņemšanu saistīts drošības līdzeklis vai kurā iesaistīta speciāli procesuāli aizsargājama persona, vai kurā apsūdzēta valsts amatpersona, kas ieņem atbildīgu stāvokli, saprātīga termiņa nodrošināšanā ir priekšrocība salīdzinājumā ar pārējiem kriminālprocesiem. Valsts amatpersona, kas ieņem atbildīgu stāvokli, kā subjekts, kuram tiek piešķirta priekšrocība saprātīga termiņa nodrošināšanā, KPL tika iekļauta ar grozījumiem 2014. gada 29. maijā²⁹ un jau pirms normas iekļaušanas veidojās diskusija. Ar grozījumiem KPL tika ietvertas normas, kuras pamatoja ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2011/93/ES par seksuālas vardarbības pret bērniem, bērnu seksuālas izmantošanas un bērnu pornogrāfijas apkarošanu, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2004/68/TI ieviešanu,³⁰ taču reizē ar šiem grozījumiem KPL 14. pantā tika ietverta norma par to, ka kriminālprocesiem pret valsts amatpersonām, kuras ieņem atbildīgu stāvokli, arī ir dodama priekšroka. Grozījumus KPL 14. pantā izvirzīja 11. Saeimas deputāts Andrejs Judins.

Žurnālā „Jurista Vārds” savus viedokļus diskusijā izteica vairāki juristi un amatpersonas.³¹ Latvijas Zvērinātu advokātu padome nosūtīja vēstuli valsts prezidentam, aicinot neizsludināt grozījumus KPL 14. pantā attiecībā par valsts amatpersonām, kuras ieņem atbildīgu stāvokli un prasīt likuma otrreizēju caurlūkošanu. Latvijas Republikas ģenerālprokurors Ēriks Kalnmeiers izteica viedokli, ka saskaņā ar Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk-Cilvēktiesību konvencijas) 6. panta 1. punktu un KPL 14. panta pirmo daļu ikvienam ir tiesības uz lietas savlaicīgu izskatīšanu tiesā. Minētās prasības nodrošināšana valstī ir apgrūtināta, privilēģijas piešķiršana valsts amatpersonām ir pieļaujama kā izņēmums, ja tiek nodrošināta Cilvēktiesību konvencijas un likuma prasību izpilde attiecībā pret visām apsūdzētajām personām. Latgales apgabaltiesas priekšsēdētājs Andris Strauts norādīja, ka tiesneši jau ir pieraduši, ka likumdevējs, it kā darbojoties sabiedrības interesēs, pieņem vai groza likumus, atbalstot atsevišķu indivīdu vai indivīdu grupas intereses. A.Strauts norādīja, ka nav saprotama attieksme pret Satversmē deklarēto, ka visas personas ir vienlīdzīgas likuma un tiesas priekšā, jo amatpersonas, kuras būs vainojamas nozieguma izdarīšanā, tiks padarītas vienlīdzīgākas par pārējiem. Aizbildinoties ar sabiedrības interešu aizsardzību, ar likuma palīdzību tiks radīta netaisnīga

²⁹ Grozījumi Kriminālprocesa likumā LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2014.11.jūnijs, nr. 113.

³⁰ Likumprojekta „Grozījumi Kriminālprocesa likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/6B7550A49853D5C8C2257BB10020D978?OpenDocument#b> [aplūkots 2016.gada 10.februārī].

³¹ Vai amatpersonu lietām kriminālprocesā pienākas priekšroka. Diskusija. [b.a.] Jurista Vārds, 2014.10.jūnijs, nr.23, 23.-26.lpp.

nevienlīdzība. Saeimas deputāts, Juridiskās komisijas loceklis Andrejs Elksniņš izteica viedokli, ka KPL 14. panta grozījumi ir alogiski. Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk - ECT) judikatūrā ir nostiprinājusies atziņa par iespējami prioritāri izskatāmām lietām: lietas ar mazāk aizsargātu cilvēku grupu iesaisti vai gadījumi, kad nesamērīgu termiņu dēļ ir iespējama neatgriezenisku un nelabojamu seku iestāšanās. KPL veiktās izmaiņas skars kopumā tikai četras, piecas krimināllietas gadā. No juridiskā viedokļa nav pieņemama prakse, ka tiek rakstīts likums atsevišķām konkrētām politiskām personām. Tieslietu ministrijas Krimināltiesību departamenta direktore Indra Gratkovska norādīja, ka ministrija pret grozījumiem KPL 14. panta trešajā daļā stingri iebildusi, jo jaunas kategorijas, kam būtu priekšrocība saprātīga termiņa nodrošināšanā, nav nosakāmas. Nav pieļaujams, ka praksē veidojas situācija, ka lielai daļai kriminālprocesu ir priekšrocība saprātīga termiņa ievērošanā. Prioritārā kārtība zaudēs savu nozīmi. Jāievēro vienlīdzības princips, un par prioritāru kādu kriminālprocesu kategoriju var atzīt tikai tiešām pamatota, objektīva iemesla dēļ. I. Gratkovska norādīja uz ECT judikatūru, kur amats netiek uzskatīts par kritēriju, lai personu varētu pieskaitīt mazāk aizsargāto personu grupai. Zvērināta advokāte Guna Kaminska norādīja, ka grozījumi KPL 14. panta trešajā daļā nerisina jautājumu par lietu izskatīšanu saprātīgā termiņā pēc būtības. Lai nodrošinātu ikvienas personas tiesības uz lietas savlaicīgu izskatīšanu, jārisina jautājumi par tiesnešu un tiesu darbinieku skaita palielināšanu, atbilstošu atalgojumu, darba apstākļu uzlabošanu. Arī Rīgas apgabaltiesas tiesnesis Juris Stukāns norādīja, ka minētie grozījumi KPL 14. panta trešajā daļā praktisku labumu nedos, tikai maldinās sabiedrību.

Latvijas Zvērinātu advokātu padomes priekšsēdētājs Juris Grīnbergs norādīja, ka nosakot kriminālprocesu prioritātes regulējumu, uzsvars ir liekams uz personu, kas pieder pie mazāk aizsargātām personu grupām, interesēm. Valsts amatpersonas, kas ieņem atbildīgu stāvokli, nav uzskatāmas par mazaizsargātu personu grupu.³² Ministru kabineta pārstāve starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās Kristīne Līce izteica viedokli,³³ ka ne Cilvēktiesību konvencija, ne ECT prakse neuzliek valstīm pienākumu definēt prioritāru lietu kategorijas. Nacionālajā regulējumā iekļautais prioritāro lietu saraksts neatbrīvo valsti no pienākuma ar īpašu rūpību iztiesāt arī tos procesus, kuros ir iesaistītas, mazāk aizsargātas personas, piemēram, nepilngadīgie vai apcietinātās personas.

³² Grīnbergs J. Grozījumi neatbilst Satversmei un Eiropas Cilvēktiesību konvencijai. Jurista Vārds, 2014.10.jūnijs, nr.23, 30.-31.lpp.

³³ Līce K. Grozījumi nav efektīvākais veids, kā sasniegt likumdevēja mērķi. Jurista Vārds, 2014.10.jūnijs, nr.23, 29.lpp.

Juridisko zinātņu doktore, LU profesore Kristīne Strada-Rozenberga³⁴ diskusijā bijusi visasākā un uzdevusi jautājumu: privilēģijas amatpersonām kriminālprocesā – bezatbildība vai nožēlojama nezināšana? K.Strada-Rozenberga norāda, ka „tā vietā, lai patiesi domātu, kā nodrošināt procesu ... nenovilcināšanu, lai padomātu par to, ko darīt, lai lietas tiktu izmeklētas kvalitatīvi, lai pastāvētu sistēma, kurā tiesu vara tiek cieņpilni respektēta, deputāti ... sniedz absurdu kvazirisinājumu, kas formāli izvirzīto mērķi nerasniedz, taču pamazām grauj tiesību pamatprincipus.”

11. Saeimas deputāts A. Judins savukārt norādīja,³⁵ ka KPL 14. panta mērķis nav radīt privilēģijas, un rūpes par mazaizsargātām personām nav vienīgais iemesls prioritāšu noteikšanai. Nosakot KPL 14. panta prioritāro procesu veidus, likumdevējs cenšas ietekmēt procesa virzītāja darba organizāciju, orientē viņu, norādot, kādiem kriminālprocesiem jāpievērš lielāka uzmanība un jāstrādā intensīvāk. Cilvēktiesību konvencija un ECT judikatūra nenosaka īpašas kriminālprocesu kategorijas, kurām būtu jāpiešķir prioritāte salīdzinājumā ar citiem kriminālprocesiem – šis jautājums ir izlemjams nacionālajā līmenī. KL 316. panta otrajā daļā ir uzskaitītas amatpersonas, kas ieņem atbildīgu stāvokli, un nav pamata uzskatīt, ka šādu krimināllietu skaits būs tik liels, ka to prioritizēšana varētu paralizēt tiesu vai prokuratūru darbu un pārkāpt citu kriminālprocesu dalībnieku tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā. KPL 14. panta grozījumi ir vērsti uz kriminālprocesuālās kārtības efektīvizēšanu, kas nodrošina sabiedrības drošības aizsargāšanu un interešu ievērošanu. Atbildīgos amatos esošas amatpersonas, kas nav nedz attaisnotas, nedz notiesātas par tām izvirzītām kriminālpasūdzībām, nav spējīgas pilnvērtīgi pildīt savus uzdevumus un baudīt sabiedrības uzticību. Šādu kriminālprocesu raitāka virzība ir ne vien tajos iesaistīto pušu, bet visas sabiedrības interesēs. Citos gadījumos A. Judins savu viedokli pamatojis atklātāk:³⁶ ja deputāts vai tiesnesis ir apsūdzēts kādos krimināli sodāmos nodarījumos, tad sabiedrības interesēs ir iespējami ātrāk uzzināt tiesas lēmumu par šo cilvēku - ir vai nav amatpersona vainojama apsūdzībās. A. Judins kā piemērus min bijušā Jūrmalas mēra Raimonda Munkevica un Ventspils mēra Aivara Lemberga ilgo tiesāšanās procesu.³⁷

Taču nekādu rezultātu minētā diskusija nedevis, norma KPL 14.pantā jau bija ietverta un palika. Autors uzskata, ka maz ticama būtu iespēja, ka likumdevējs neilgi pēc normas iekļaušanas likumā piekristu tās izslēgšanai. Taču, ņemot vērā, ka judikatūras un tiesību

³⁴ Strada-Rozenberga K. Privilēģijas amatpersonām kriminālprocesā – bezatbildība vai nožēlojama nezināšana? Jurista Vārds, 2014.10.jūnijs, nr.23, 31.-32.lpp.

³⁵ Judins A. Kriminālprocesa efektīvizācija, aizsargājot sabiedrības drošību un intereses. Jurista Vārds, 2014.10.jūnijs, nr.23, 26.-28.lpp.

³⁶ Nemainā ieceri par prioritāriem noteikt amatpersonu kriminālprocesus. [b.a.] 2014.5.maijs. Pieejams: <http://www.ir.lv:889/2014/5/13/deputati-grib-torpedet-judina-ierosinajumu-par-apsudzetam-amatpersonam> [aplūkots 2016.gada 10.februārī].

³⁷ Turpat.

doktrīna cilvēktiesībās turpina attīstīties,³⁸ ir iespējams prognozēt, ka diskusija par KPL 14. panta trešajā daļā ietverto priekšrocību valsts amatpersonām, kas ieņem atbildīgu stāvokli, ar laiku aktualizēsies.

Izvērtējot minētās KPL 14. panta trešajā daļā paredzētās privilēģijas valsts amatpersonām, kas ieņem atbildīgu stāvokli, autors uzskata, ka šīs privilēģijas nav atbilstošas Satversmei, tās neatbilst sabiedrības interesēm ar kurām šie grozījumi KPL 14. pantā tika pamatoti. Autors ir meklējis, bet nav atradis nekādus sabiedrības viedokļa pētījumus, aptaujas nolūkā noskaidrot sabiedrības viedokli, līdz ar to autors uzskata, ka sabiedrības vārdā tika izteikts šāds nepamatots viedoklis. Autors pievienojas K.Stradas-Rozenbergas viedoklim, ka KPL 14. pantā paredzētās privilēģijas valsts amatpersonām, kuras ieņem atbildīgu stāvokli, grauj tiesību principus, kā arī Gunas Kaminskas viedoklim, kura norāda, ka saprātīgu termiņu kriminālprocesā nodrošināšanā valstij jāveic pasākumus pirmstiesas izmeklēšanas un tiesu sistēmas uzlabošanā. Autors uzskata, ka Andreja Judina viedoklis par to, ka KPL norma ietverama tāpēc, lai procesa virzītāji saprastu, kurš kriminālprocess izmeklējams intensīvāk, ir nepieņemama un neatbilst KPL principiem. Demokrātiskā valstī šāda norma KPL nedrīkstētu būt un KPL 14. panta trešajā daļā ir nepieciešami grozījumi šo normu izslēdzot.

Secinājumi: Valsts amatpersonas jēdziens noteikts dažādos Latvijas Republikas tiesību aktos, pretrunu definīcijās nav, jēdziens definēts saistībā ar attiecīgā likuma mērķi. KL definētais valsts amatpersonas jēdziens tiek atzīts par veiksmīgu. KL 316. pantā definēts valsts amatpersonas un valsts amatpersonas, kas ieņem atbildīgu stāvokli, jēdziens. KL valsts amatpersona kā speciālais subjekts ietverta gan atsevišķos pantos, gan XXIV nodaļā „Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā,” atkarībā no tā, kāds ir KL Sevišķās nodaļas grupas objekts.

³⁸ Kaija S. Completion of criminal proceeding within a reasonable time in Latvia. Jurisprudence No.20 (2). 2013. 20(2), p. -746. Pieejams: <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/980> [aplūkots 2016.gada 15.aprīlī].

2. nodaļa. NOZIEDZĪGU NODARĪJUMU VALSTS INSTITŪCIJU DIENESTĀ KVALIFIKĀCIJA

2.1. Noziedzīgu nodarījumu valsts institūciju dienestā jēdziens

Tradicionāli par noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā uzskata tos noziedzīgos nodarījumus, kuri iekļauti KL XXIV nodaļā „Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā,” jo pats nodaļas nosaukums norāda par jomu, uz kuru attiecas nodaļā ietvertie panti. Nosacīti KL XXIV nodaļā ietvertos noziedzīgu nodarījumu sastāvus var iedalīt divās grupās: vienā blokā noziedzīgos nodarījumus, kuri saistās ar dienesta stāvokļa, pilnvaru nelikumīgu izmantošanu, bet otrā grupā var ietvert noziedzīgos nodarījumus, kurus sabiedrībā un kriminoloģijā pieņemts saukt par koruptīviem noziegumiem, jo tie saistīti ar korupciju tās dažādās izpausmēs. Dienesta pilnvaru pārsniegšana, dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana un valsts amatpersonas bezdarbība kā noziedzīgi nodarījumi ir izplatīti Iekšlietu ministrijas sistēmā, jo šīs sistēmas amatpersonas strādā sabiedriskās kārtības nodrošināšanas jomā. No Iekšlietu ministrijas sniegtās statistikas izriet, ka no 2015.gadā uzsāktajiem kriminālprocesiem pret darbiniekiem, 44 kriminālprocesi (42,72%) uzsākti aizdomās par KL XXIV nodaļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanu, kuriem 12 gadījumos bijis koruptīvs raksturs, proti, nodarbinātā darbībai (bezdarbībai) bijis mantkārīgs nolūks.³⁹

Arī koruptīvie noziegumi ir izplatīti. Ministru kabineta rīkojumā „Par Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādņem 2015.–2020.gadam”⁴⁰ dots viens no koruptīva noziedzīga nodarījuma skaidrojumiem - KL paredzētie noziedzīgie nodarījumi valsts institūciju dienestā, KL XIX nodaļā „Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā” paredzētie nodarījumi par neatļautu labuma pieņemšanu vai komerciālo uzpirkšanu, pilnvaru ļaunprātīgu izmantošanu vai pārsniegšanu, kā arī KL XVIII nodaļas „Noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu” 179. pantā „Piesavināšanās” pirmajā daļā paredzētais nodarījums. Korupcijas jēdziens definēts KNAB likuma 1. pantā, kas noteic: korupcija KNAB likuma izpratnē ir kukuļošana vai jebkura cita valsts amatpersonas rīcība, kas vērsta uz to, lai, izmantojot dienesta stāvokli, savas pilnvaras vai pārsniedzot tās, iegūtu nepelnītu labumu sev vai citām personām.⁴¹ „Kukuļošana” nav normatīvs termins, lai arī tas ir minēts KL 322.panta pirmajā

³⁹ Iekšlietu ministrijas un Iekšlietu ministrijas padotībā esošo iestāžu disciplinārās prakses 2015.gada gala pārskats. Pieejams: http://www.iem.gov.lv/files/text/Disc_pr_gala_parsk_2015_IeM.pdf [aplūkots 2016.gada 1.aprīlī].

⁴⁰ Par Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādņem 2015.–2020.gadam: MK rīkojums nr.393. Latvijas Vēstnesis, 2015.17.maijs,nr.138.

⁴¹ Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002.30.aprīlis, nr.65.

daļā un 324. panta trešajā daļā, Administratīvā procesa likuma⁴² 86. panta pirmās daļas 4. punktā, 105. panta piektajā daļā, kā arī Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likumā.⁴³ Skaidrojošo terminu un sinonīmu vārdnīca „kukuļošana” definē kā „tās personas rīcību, kura dod (kādam) kukuli.”⁴⁴ Juridisko terminu vārdnīca „kukuļošana”⁴⁵ skaidro kā krimināltiesisku jēdzienu, kas aptver trīs noziedzīgus nodarījumus: kukuļņemšanu, kukuļdošanu un starpniecību. KL paredz atbildību par kukuļņemšanu (KL 320.pants), kukuļdošanu (KL 323.pants), starpniecību kukuļošanā (KL 322.pants), kukuļa piesavināšanos (KL 321.pants).

Kriminologi Andris Vilks un Kristīne Ķipēna norāda, ka „Krimināllikums jāuzskata par likumu, kas nosaka krimināli sodāmo korupcijas izpausmju loku.”⁴⁶ Kriminologi uzskata, ka Latvijā ir augsts korupcijas latentitātes līmenis,⁴⁷ šāds viedoklis ir izplatīts arī sabiedrībā. 2015. gada Korupcijas uztveres indeksā (KUI) Latvija otro gadu pēc kārtas saņem 55 punktus no 100⁴⁸ (0 ir zemākais vērtējums, kas nozīmē augstu korupcijas risks publiskajā sektorā, bet 100 indeksa punktus iegūst valstis, kuras tiek uzskatītas par tīrām no korupcijas). Latvija ieņem 40 vietu starp 167 valstīm.⁴⁹

Statistikas dati par krimināllietu par noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā iztiesāšana 2004. – 2014.⁵⁰ gadā liecina, ka lietās par noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā, kurās pirmās instances spriedumi bija 2014. gadā, tiesāto personu kopskaits sasniedzis 107; tikpat daudz personu arī notiesātas (nevienu neattaisnoja), un tas ir lielākais notiesāto skaits kopš 2007. gada; lielais kopskaits radies no tā, ka 87 krimināllietas bijušas par kukuļdošanu ceļu policijai. Autors uzskata, ka izplatītā kukuļdošana ceļu policijai liecina: situācija „vieni ņem un otri dod” valstī ir ierasta un liecina gan par pilsoņu pašu attieksmi, gan par ceļu policijas darbinieku (t.i.- VP darbinieku, kuru amata pienākumos ietilpst ceļu satiksmes uzraudzība) pērkamību. Šie gadījumi norāda uz korupcijas ikdienību un izplatību. Ēnā paliek grūtāk atklājamā, grūtāk pierādāmā korupcija valsts amatpersonu kabinetos.

Sabiedriskās politikas centrs „Providus” norāda: „Satraucoša tendence, kas liecina par cīņas pret korupciju vājināšanos, ir notiesāto valsts amatpersonu skaita krasa

⁴² Administratīvā procesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2001.14.novembris, nr.164.

⁴³ Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002.30.aprīlis, nr.65.

⁴⁴ Spektors A. Skaidrojošā un sinonīmu vārdnīca. Pieejams: <http://www.tezaurs.lv/> [aplūkots 2016.gada 1.martā].

⁴⁵ Autoru kolektīvs. Juridisko terminu vārdnīca. Rīga: Nordik, 1998, 124.lpp.

⁴⁶ Vilks A., Ķipēna K. Korupcija. Rīga: SIA „Lietišķās informācijas dienests,” 2000, 32.lpp.

⁴⁷ Neatkarīgo kriminologu asociācija. Kriminoloģija. Mācību grāmata juridiskām augstskolām un fakultātem. Rīga: Nordik, 1998, 316.lpp.

⁴⁸ Sabiedrība par atklātību „Delna.” 2015.gada korupcijas uztveres indekss parāda Latvijas pretkorupcijas stagnāciju. Pieejams: <http://delna.lv/kategorijas/dati-par-korupciju/> [aplūkots 2016.1.martā].

⁴⁹ Turpat.

⁵⁰ Krimināllietu par noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā iztiesāšana 2004 – 2014. Pieejams: <http://korupcijas-c.wikiidot.com/statistika-par-korupcijas-lietu-iztiesasanu> [aplūkots 2016.gada 10.martā].

samazināšanās.”⁵¹ Autors secina, ka otrs iemesls, t.i., ka korupcija būtu mazinājusies, tāpēc arī notiesāto personu skaits mazinājies, nemaz netiek pieļauts. „Providus” viennozīmīgs secinājums norāda, ka augsts korupcijas līmenis Latvijā pagaidām tiek uzskatīts kā pašsaprotams. „Providus” norāda, ka 2014. gadā pirmajā instancē notiesātas tikai 9. valsts amatpersonas (mazākais skaits kopš 2004. gada). Lielākais skaits, 96. notiesātas amatpersonas, bijis 2005. gadā. 2014. gadā no notiesātajām deviņām amatpersonām astoņas bija Iekšlietu ministrijas pakļautības iestāžu amatpersonas un viens tiesnesis. No 2010. līdz 2014. gadam pirmajā instancē izskatītajās lietās par kukuļņemšanu stājušies spēkā spriedumi pret 68. amatpersonām, reāli cietumsodi piespriesti 9. personām, 54. personām piespriesti nosacīti sodi.⁵²

Lielu sabiedrības interesi raisīja tiesas process par kukuļņemšanu pret bijušo prokurori Iriņu Bogdanovu,⁵³ pašreiz apspriestākie ir kriminālprocesi par kukuļņemšanu pret Rīgas apgabaltiesas tiesnesi Ivetu Bērziņu,⁵⁴ VAS „Latvijas dzelzceļš” ģenerāldirektoru Uģi Magoni,⁵⁵ kurš tiek turēts aizdomās par pusmiljona euro liela kukuļa pieņemšanu. Naudas summas, par kuru pieņemšanu tiek turēti aizdomās augstāk minētās amatpersonas, pierāda, kāda mēroga koruptīvie darījumi valstī notiek.

LU profesore V.Liholaja norāda, ka KL 316. panta pirmā daļa satur pilnīgu un galīgu to kritēriju uzskaitījumu,⁵⁶ saskaņā ar kuriem persona ir atzīstama par valsts amatpersonu krimināltiesiskā nozīmē, no kā arī jāvadās, kvalificējot noziedzīgus nodarījumus valsts institūciju dienestā.

No objektīvās puses visi noziedzīgo nodarījumi KL XXIV nodaļā, kuros kā subjekts paredzēta valsts amatpersona, pēc KL 7. pantā paredzētās klasifikācijas ir noziegumi, izņemot tikai 330. pantu (subjekts-bijusī valsts amatpersona), kas klasificējams kā kriminālpārkāpums. Autors uzskata, ka tā izpaužas likumdevēja nopietnā attieksme pret noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā. **Kā mazāk smagi noziegumi klasificējami** KL 317. panta pirmā daļā, 318. panta pirmā daļā, 321. panta otrā daļā, 325. panta pirmā daļā, 326. panta pirmā daļā, 326. panta otrā daļā, 327. panta pirmā daļā, 328. un 329.pantā paredzētie

⁵¹ Krimināllietu par noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā iztiesāšana 2004 – 2014. Pieejams: <http://korupcijas-c.wikidot.com/statistika-par-korupcijas-lietu-iztiesasanu> [aplūkots 2016.gada 10.martā].

⁵² Turpat.

⁵³ Sprinģe I. Jūrmalā arestēta prokurore Irina Bogdanova. 2008.19.oktobris. Pieejams: www.diena.lv [aplūkots 2016.gada 10.martā].

⁵⁴ Portāla lsm.lv ziņu redakcija. Deputāti piekrīt kriminālvajāšanas sākšanai pret tiesnesi Bērziņu. 2015.28.janvāris. Pieejams: <http://www.lsm.lv/lv/raksts/latvija/zinas/deputati-piekrīt-kriminalvajasanas-saksanai-pret-tiesnesi-berzinu.a166288/> [aplūkots 2016.gada 10.martā].

⁵⁵ Kupčs E. KNAB Magoni tur aizdomās par pusmiljona eiro kukuļa pieņemšanu. Pieejams: <http://www.lsm.lv/lv/raksts/latvija/zinas/knab-magoni-tur-aizdomas-par-pusmiljona-eiro-kukula-pienemsanu.a140967/> [aplūkots 2016.gada 10.martā].

⁵⁶ Liholaja V. Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā: likums un prakse, 14.lpp. Pieejams: https://www.tm.gov.lv/files/archieve/lv_jaunumi_Petijums.pdf [aplūkots 2016.gada 20.martā]. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004.

noziedzīgie nodarījumi. **Kā smagi noziegumi klasificējami** KL 317. panta otrā daļā, 318. panta otrā, trešā un ceturrtā daļā, 319. pantā, 320. panta pirmā un otrā daļā, 323. panta otrā daļā, 325. panta otrā daļā, 327. panta otrā daļā paredzētie noziedzīgie nodarījumi. **Kā sevišķi smagi noziegumi klasificējami** KL 317. panta trešā daļā, 320. panta trešā daļā un ceturrtā daļā un 322. panta otrā daļā paredzētie noziedzīgie nodarījumi. Var secināt, ka likumdevējs par vissmagākajiem noziedzīgajiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā uzskatījis dienesta pilnvaru pārsniegšanu, ja tās saistītas ar spīdzināšanu vai ja tās izraisījušas smagas sekas, kukuļņemšanu un starpniecību kukuļdošanā. Analizējot, vai juridiskajā literatūrā, masu medijos parādās viedokļi, ka KL paredzētās sankcijas par noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā, var secināt, ka šādi viedokļi netiek izteikti bieži. Gan KNAB interneta vietnē,⁵⁷ gan juridiskajā literatūrā,⁵⁸ analizējot krimināltiesiskās politikas attīstību, tiek uzsvērts, ka pret noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā ir jācīnās uzlabojot tiesībsargājošo iestāžu darbu un izglītojot sabiedrību, veicot preventīvo darbu, bet par to, ka būtu jāpaaugstina soda sankcijas, ierosinājumu nav.

Gandrīz visos gadījumos KL XXIV nodaļā ietvertie panti no subjektīvās puses paredz aktīvu darbību, izņēmums ir KL 319. pantā paredzētais noziedzīgais nodarījums „Valsts amatpersonas bezdarbība,” kas var izpausties tikai kā bezdarbība. KL XXIV nodaļā ietvertie panti subjektīvā pusē lielākā daļa ir ar nodomu izdarīti noziedzīgi nodarījumi. Izņēmumi ir KL 319., 329. un 330. pants (neizpaužamu ziņu izpaušana), ko var izdarīt aiz neuzmanības.

Secinājumi: Gandrīz visi KL XXIV nodaļā ietvertie noziedzīgie nodarījumi, kuros subjekts ir valsts amatpersona, pēc klasifikācijas ir noziegumi, tā izpaužas likumdevēja nopietnā attieksme pret noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā. KL Vispārīgajā daļā nekādas tiešas priekšrocības, privilēģijas valsts amatpersonām nav paredzētas. Taču KL 28. pantā noteikti apstākļi, kas izslēdz kriminālatbildību, var tikt piemēroti valsts amatpersonām. Arī KL 47.panta pirmās daļas 6. punktā noteiktais atbildību mīkstinošais apstāklis var tikt piemērots valsts amatpersonām. Profesionāla riska veidus ir iespējams iedalīt pēc sfērām, kurās tas ir iespējams, piemēram, sabiedriskās kārtības un likumpārkāpumu novēršanas risks, kas pastāv Iekšlietu ministrijas darbinieku ar speciālajām dienesta pakāpēm darbā.

⁵⁷ Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja interneta vietne. Pieejams: <http://www.knab.gov.lv/lv/> [aplūkots 2016.gada 20.aprīlī].

⁵⁸ Vilks A. Krimināltiesiskā politika: diskursa analīze un attīstības perspektīvas. Rīga: Drukātava, 2013, 177.-195.lpp.

2.2. Krimināllikuma 317.pantā, 318.pantā un 319.pantā paredzēto noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas problēmas

Dienesta pilnvaru pārsniegšana, dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana un valsts amatpersonas bezdarbība ir noziedzīgi nodarījumi ar materiālu pamatsastāvu, kam obligāta objektīvās puses pazīme ir darbības vai bezdarbības rezultātā izraisītas kaitīgās sekas – būtiskas valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm. No objektīvās puses katra no apdraudētajām interesēm: valsts vara, pārvaldības kārtība un ar likumu aizsargātās personas intereses ir patstāvīgi noziedzīga nodarījuma objekti.

KL XXIV nodaļā ietvertajiem pantiem daļai ir materiāls noziedzīga nodarījuma sastāvs, jo šie noziedzīgie nodarījumi uzskatāmi par pabeigtiem, ja ir iestājušās pantā norādītās sekas, t.i. - radīts būtisks kaitējums (KL 317. panta pirmā daļa, 318. panta pirmā daļa, 319. panta pirmā daļa, arī 325. panta pirmā daļa, 328. pants); izraisītas smagas sekas (KL 317. panta trešā daļa, 318. panta trešā daļa, 319. panta trešā daļa).

KL 317. panta trešā daļa, 318. panta trešā daļa, 319. panta trešā daļa kā vienu no kvalificējošām pazīmēm paredz smagu seku izraisīšanu. Uz šiem noziegumiem attiecināmi likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās laiku un kārtību”⁵⁹ 23. un 24. panti. Minētā likuma 23. pants noteic **būtiska kaitējuma** kritērijus, savukārt 24. pants noteic KL paredzēto **smagu seku** kritērijus. Minētā likuma 24.¹ pants noteic arī **spīdzināšanas** kritērijus, kas jāņem vērā kvalificējot noziedzīgu nodarījumu pēc KL 317. panta trešās daļas, jo kvalificējošā pazīme noteikta smagu seku iestāšanās vai spīdzināšana.

KL 317. un 318. panti ir definēti samērā vispārīgi, līdz ar to var rasties problēmas valsts amatpersonu darbību kvalifikācijā, LU profesore V.Liholaja norāda, ka šie panti „definēti visai konspektīvi.”⁶⁰ Abu noziegumu objektīvās puses saturs ir atšķirīgs. KL 317. pantā ietvertais nodarījums izpaužas kā darbības, kas acīmredzami pārsniedz valsts amatpersonai ar likumu vai uzlikto pienākumu piešķirto tiesību un pilnvaru robežas, un teorijā šīs darbības tiek iedalītas četros veidos:

- 1) darbībās, ko tiesīga izdarīt amatā augstāka valsts amatpersona, kam pilnvaru pārsniedzējs pakļauts dienesta kārtībā, vai koleģiāla institūcija;
- 2) darbībās, ko tiesīga izdarīt tikai noteikta tā paša resora valsts amatpersonu kategorija vai cita resora valsts amatpersona;

⁵⁹ Par Krimināllikuma spēkā stāšanās laiku un kārtību. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998.4.novembris, nr. 331/332.

⁶⁰ Liholaja V. Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā: likums un prakse, 14.lpp. Pieejams: https://www.tm.gov.lv/files/archieve/lv_jaunumi_Petijums.pdf [aplūkots 2016.gada 20.martā]. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004.

3) darbības, kas ietilpst pilnvaru pārsniedzēju kompetencē, taču to izdarīšanai nepieciešams speciāls pilnvarojums;

4) darbības, ko nav tiesīga izdarīt neviena valsts amatpersona.⁶¹

Ir vai nav valsts amatpersonas darbības vērtējamas kā būtisks kaitējums, to katrā konkrētā krimināllietā izlemj tikai tiesa. Tāpēc būtiski, lai pirmstiesas kriminālprocesā būtu noskaidrots, kāds konkrēti un kādām interesēm kaitējums ir nodarīts, un kāpēc tas ir vērtējams kā būtisks. Juridisko zinātņu doktore D. Hamkova norāda, ka „ietverot būtisku kaitējumu kā obligātu noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmi KL 317., 318. un 319. pantā, likumdevējs ir novilcis robežlīniju starp disciplināru pārkāpumu un noziedzīgu nodarījumu.”⁶² Kvalificējot valsts amatpersonas darbības pēc KL 317., 318., 319. panta būtiski ir konstatēt, tieši kādas amata pilnvaras persona pārkāpusi vai kurus pienākumus nav pildījusi, vai darbības persona veica kā valsts amatpersona. Kvalificējot, vai vainīgais noziedzīgo nodarījumu izdarījis kā valsts amatpersona, rodas problēmas.

Raksturīgs piemērs šādai situācijai ir Tukuma rajona tiesā izskatītā lieta Nr.11819002312.⁶³ Tiesa izskatīja D.S. apsūdzību pēc KL 221.¹ panta otrās daļas, 253. panta pirmās daļas, 318. panta otrās daļas. Apsūdzētais D.S., kurš bija VP darbinieks (kriminālpolicijas inspektors), lielā apmērā realizēja nelegāli izgatavotu alkoholisko dzērienu: D.S. pārdeva L.Š. etilspirtu. Kratīšanā D.S. policijas iecirkņa kabinetā tika izņemtas narkotiskās vielas, līdz ar to konstatēts, ka D.S. neatļauti iegādājās, glabāja narkotiskās vielas. Ar šīm darbībām D.S. izdarīja KL 253. panta pirmajā daļā paredzētu noziedzīgu nodarījumu (KL redakcijā līdz 01.04.2013.). D.S. tika apsūdzēts par to, ka mantkārīgā nolūkā, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli, izdarīja tīšas darbības, kuras radījušas būtisku kaitējumu pārvaldes kārtībai: ļaunprātīgi izmantojot savu dienesta stāvokli, tiekoties ar L.Š., piedāvāja viņam iegādāties spirtu, kam L.Š. piekrita. D.S., pārdeva L.Š. spirtu, kuru speciālā izmeklēšanas eksperimenta ietvaros L.Š. no D.S. nopirka. Apsūdzībā tika norādīts, ka D.S. tīši, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli, mantkārīgā nolūkā veicot krimināli sodāmas darbības, kas izsauca plašu negatīvu rezonansi sabiedrībā, tajā skaitā negatīvas publikācijas masu medijos, konkrēti, interneta vietnē DELFI bija ievietots raksts „Par nelikumīgu alkohola tirgošanu aiztur divus Dobeles policistus”, kas ir izraisījis policijas darbinieka prestiža un sabiedrības uzticības graušānu ne tikai VP Zemgales reģionālajai pārvaldei, bet arī VP darbinieka amata diskreditēšanu, radot sabiedrībā uzskatus par policijas darbinieka

⁶¹ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2007, 436.lpp.

⁶² Hamkova D. Būtisks kaitējums amatnoziegumos: Likums, Teorija, Prakse. Grām.: Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika. LU 72. konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014, 250. lpp.

⁶³ Tukuma rajona tiesas 2015.gada 6.maija spriedums lietā Nr.11819002312. Pieejams anonimizēto tiesas spriedumu datu bāzē <https://www.tiesas.lv> [aplūkots 2016.gada 10.aprīlī].

bezatbildību un visatļautību, kā rezultātā D.S. ar savām darbībām ir radījis būtisku kaitējumu Zemgales reģiona pārvaldei un VP kopumā, ar savām darbībām D.S. izdarījis KL 318. panta otrajā daļā paredzētu noziedzīgu nodarījumu. Tiesa uzskatīja, ka pierādīšanas priekšmetā ietilpstošie apstākļi pēc KL 221.¹panta otrās daļas un 253.panta pirmās daļas uzskatāmi par pierādītiem, izslēgtas jebkādas saprātīgas šaubas. Savukārt, izvērtējot tiesas izmeklēšanā pārbaudīto pierādījumu kopumu: liecinieku liecības, rakstveida pierādījumus, lietiskos pierādījumus, tiesa secināja, ka D.S. darbībās nav konstatējamās KL 318. panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes. Tiesa norādīja, ka saskaņā ar juridiskajā literatūrā izteiktajām atziņām KL 318. pantā paredzētā nozieguma objektīvās puses saturs ir vainīgā rīcība, darbojoties savu pilnvaru robežās, kādās šo rīcību pieļauj dienesta stāvoklis, proti, veicot tādas darbības, kuras notiek viņa kompetences ietvaros, vai tādas, kuras nav viņa kompetencē, bet kuras var izdarīt, izmantojot dienesta stāvokli. Vainīgais dienesta stāvokli izmantojis ļaunprātīgi, jo nav rīkojies dienesta interesēs, bet pretēji tām, radot ar savām darbībām būtisku kaitējumu. Tiesa norādīja, ka amatpersonas krimināli sodāmu darbību veikšana ir vērtējama kā būtisks kaitējums, tomēr apsūdzībā nav norādīti un tiesas izmeklēšanā nav konstatēti apstākļi, kas liecina par inkriminētā noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi – D.S. darbībām, kuras var izdarīt, izmantojot dienesta stāvokli. Lai inkriminētu KL 317. un 318. pantā paredzētos noziegumus, jākonstatē, ka pie atbildības saucamās personas nelikumīgās darbības bijušas saistītas ar valsts amatpersonas dienesta pienākumu pildīšanu. Ja valsts amatpersona rīkojusies kā privātpersona, viņas nodarījumu nevar kvalificēt kā dienesta pilnvaru pārsniegšanu vai dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, jo personas rīcība nebūs saistīta ne ar valsts amatpersonas statusu, nedz ar dienesta pienākumu pildīšanu, kas ir obligāta šo noziegumu pazīme. Fakts, ka potenciālais pircējs L.Š. bijis pazīstams D.S. sakarā ar viņa dienesta pienākumu izpildi, neliecina, ka šādas noziedzīgas darbības L.Š. veica, ļaunprātīgi izmantojot savu dienesta stāvokli. D.S. darbības veicis ārpus darba laika, ārpus darba telpām. Arī apsūdzībā nav precīzas norādes, kādos likumos, kādā uzliktā uzdevumā piešķirtās dienesta tiesības un pilnvaras (izņemot amata parakstu) ir ļaunprātīgi izmantotas, piedāvājot L.Š. iegādāties nelegāli izgatavotu alkoholisko dzērienu. Tiesa nolēma, ka D.S. apsūdzībā pēc KL 318. panta otrās daļas attaisnojams, jo viņa darbībās nav noziedzīga nodarījuma sastāva – noziedzīga nodarījuma objektīvās puses.

Izanalizējot augstāk minēto Tukuma rajona tiesas 2015.gada 6.maija spriedumu lietā Nr.11819002312, autors secina: pavisam nesena tiesu prakse pierāda, ka problēmas noziedzīgo nodarījumu, kurus izdarījušas personas, kuras ir valsts amatpersonas, kvalifikācijā pastāv. Tādēļ pareizai nodarījuma kvalifikācijai būtiska nozīme ir pie atbildības saucamās personas statusa savlaicīgai noskaidrošanai un pamatošanai.

Vērtējot valsts amatpersonu likumpārkāpumus, jāņem vērā, ka valsts amatpersonām ir noteikts arī tāds juridiskās atbildības veids kā disciplināratbildība. Piemēram, VP darbiniekiem ir jāievēro likuma „Par policiju” normas, par šo un citu likumu normu pārkāpšanu VP darbinieku var disciplināri sodīt. Gadījumos, kad VP darbinieka rīcībā jau ir saskatāmas noziedzīga nodarījuma pazīmes, ir pamats uzsākt kriminālprocesu. Piemēram, likuma „Par policiju”⁶⁴ 12. panta 7. punkts noteic VP darbinieka tiesības likumā noteiktajā kārtībā aizturēt un turēt apsardzībā personas, kuras tiek turētas aizdomās par noziedzīgu nodarījumu vai administratīvo pārkāpumu izdarīšanu. Savukārt likuma „Par policiju” 13. panta pirmās daļas 5. punkts noteic, ka policijas darbiniekam, pildot dienesta pienākumus, ir tiesības lietot fizisku spēku, speciālos cīņas paņēmienus, lai aizturētu un nogādātu policijas iestādē likumpārkāpējus, kā arī savaldītu aizturētās personas, ja tās nepakļaujas vai pretojas policijas darbiniekiem vai ir pamats uzskatīt, ka tās var bēgt vai nodarīt kaitējumu apkārtējiem cilvēkiem vai sev. Var secināt, ka likumdevējs ir noteicis, kādā nolūkā var pielietot fizisku spēku u.c. līdzekļus: lai aizturētu un savaldītu. Pēc tam, kad tas ir izdarīts, fiziska spēka pielietošana, ja situācija ir mierīga, jau, iespējams, būs kvalificējama kā policijas darbinieka dienesta pilnvaru pārsniegšana. Turklāt likuma „Par policiju” 13. panta otrā daļa noteic, ka fiziska spēka, speciālo cīņas paņēmienu, [...] izmantošanas veidu un intensitāti [...] nosaka konkrētās situācijas raksturs un personas individuālās iezīmes. Ja policijas darbinieks pielietojis fizisku spēku nepamatoti, pārkāpjot likuma „Par policiju” 13. panta pirmās daļas 5. punkta un otrās daļas nosacījumus, viņa darbības ir jāizmeklē. Ja darbībās ir saskatāmas tikai disciplinārpārkāpuma pazīmes, tad ir pamats darbiniekam piemērot disciplināratbildību. Valsts policijas amatpersonām ir noteikts pienākums⁶⁵ ievērot Latvijas Republikas Satversmi, [...] likumus un citus normatīvos aktus. Minētais likums ir saistošs arī citu Iekšlietu ministrijai padotības iestāžu amatpersonām un kadetiem. Par prettiesisku rīcību minētās amatpersonas ir atbildīgas normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā.⁶⁶

Autors uzskata, ka problēmas kvalificējot darbības pēc KL 317. panta var rasties izvērtējot, vai un kādas tieši konstatējamās KL 317. pantā paredzētās sekas. Raksturīgs piemērs ir tiesvedība vairākās instancēs krimināllietā Nr.11819004512 par valsts amatpersonas -VP jaunākā inspektora J.P. apsūdzību noziedzīga nodarījuma izdarīšanā,⁶⁷ kas paredzēts KL 317. panta otrajā daļā, proti: J.P., pildot dienesta pienākumus pieņēma

⁶⁴ Likums „Par policiju.” LR likums. Ziņotājs, 1992.24.septembris, nr.34.

⁶⁵ Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2006.30.jūnijs, nr.101.

⁶⁶ Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm disciplināratbildības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2006.30.jūnijs, nr.101., 6.panta 1.punkts.

⁶⁷ Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2014.gada 23.decembra spriedums lietā Nr. K27-0150-14/1. Pieejams anonimizēto tiesas spriedumu datu bāzē <https://www.tiesas.lv> [aplūkots 2016.gada 10.aprīlī].

iesniegumu no administratīvi aizturētā O.M. O.M. izteica aizrādījumu par, viņaprāt, iesnieguma neprecīzu noformēšanu, J.P. pielietoja pret O.M. fizisku spēku, t.i. vardarbību, saķēra O.M. aiz skauستا un ieņgrūda telpā, kur iesita O.M. divas reizes ar dūri pa ķermeni. Pēc tam, kad O.M. atteicās veikt alkohola testu, J.P. viņam ar dūri iesita vienu reizi pa ķermeni un iespēra divas reizes pa ķermeni un galvu, nodarot O.M. fiziskas sāpes. Tādējādi J.P., būdams valsts amatpersona, izdarīja tīšas darbības, kas ir pretrunā ar likuma „Par policiju” 13. pantu, un acīmredzami pārsniedza likuma „Par policiju” 13. pantā noteiktās policijas darbinieka tiesības un pilnvaras fiziska spēka pielietošanai. Šāda J.P. tīša prettiesiska, ar vardarbību saistīta rīcība radīja kaitējumu O.M. ar likumu aizsargātām tiesībām un interesēm, ievērojami apdraudot O.M. Satversmes 94. un 95. pantā aizsargātās cilvēktiesības. J.P. tika apsūdzēts pēc KL 317. panta otrās daļas. Tiesa sprieduma motīvu daļā atsaucās uz tēzi, ka būtisks kaitējums ir obligāta KL 317.-319. paredzēto noziedzīgo nodarījumu sastāva pazīme, apsūdzībā jābūt norādītam, kāds konkrēti kaitējums ir nodarīts un kāpēc tas ir vērtējams kā būtisks krimināltiesiskā izpratnē, jo jāņem vērā, ka šīs prasības neievērošana var būt pamats personas attaisnošanai. Tiesa norādīja, ka uz šāda viedokļa pareizību norādījis ar AT Senāta Krimināllietu departaments 2011. gada 20. janvāra lēmumā Nr. SKK-2/2011, uzsverot, ka kritērijs, kas norobežo noziedzīgo nodarījumu no disciplinārbildības, ir kaitīgās sekas - būtisks kaitējums, ko radījusi prettiesiska darbība vai bezdarbība. Tiesa atzina, ka ar lietā esošajiem pierādījumiem nav pierādīta KL 317. panta otrās daļas kvalificējoša pazīme - radītais būtiskais kaitējums, un J.P. tika attaisnots noziedzīga nodarījuma sastāva neesamības dēļ viņa darbībās.

Rīgas apgabaltiesa izskatīja prokurora protestu J.P. krimināllietā⁶⁸ par to, ka pirmās instances tiesas spriedumā personas tika apsūdzētas par KL 318. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu - dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, kur viena no noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmēm ir būtiska kaitējuma radīšana. Savukārt, J.P. inkriminētajā KL 317. panta otrajā daļā likumdevējs nav paredzējis kvalificējošo pazīmi - būtisku kaitējumu valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm. To ir norādījis arī AT Senāta Krimināllietu departaments 2013. gada 28. februāra lēmumā Nr. SKK-7/2013. Apgabaltiesa atzina, ka J.P., būdams valsts amatpersona, izdarīja tīšas darbības, kas acīmredzami pārsniedz valsts amatpersonai ar likumu un uzlikto uzdevumu piešķirto tiesību un pilnvaru robežas, kas saistītas ar vardarbību, tādējādi ir J.P. izdarījis noziedzīgu nodarījumu, kas paredzēts KL 317. panta otrajā daļā. Apgabaltiesa atcēla pirmās instances

⁶⁸ Rīgas apgabaltiesas 2015. gada 16. aprīļa spriedums lietā Nr. 11819004512. Pieejams anonimizēto tiesas spriedumu datu bāzē <https://www.tiesas.lv> [aplūkots 2016. gada 10. aprīlī].

tiesas spriedumu, atzina J.P. par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kas paredzēts KL 317. panta otrajā daļā.

Savukārt AT⁶⁹ izskatīja J.P. kasācijas sūdzību un atcēla apgabaltiesas spriedumu pilnībā, nosūtīja lietu jaunai izskatīšanai. AT ņēma vērā, ka apsūdzētais J.P. sevi par vainīgu neatzina un norādīja, ka fizisko spēku pret O.M. pielietojis saskaņā ar likuma „Par policiju” 13. pantu, jo O.M. nav pakļāvis policijas darbinieka likumīgajām prasībām. AT norādīja, ka no apelācijas instances tiesas sprieduma neizriet, ka pirmās instances spriedumā konstatētie fakti par O.M. pieļautajiem administratīvajiem pārkāpumiem izskatāmajā kriminālprocesā būtu atspēkoti. Bez tam apelācijas instances tiesa nav izvērtējusi apsūdzētā J.P. aizstāvības versiju, kas pamatota ar iepriekš norādītajiem faktiem, proti, tiesa tās konstatētos J.P. nodarījuma apstākļus nav izvērtējusi kopumā ar iepriekšminētajā O.M. pieļauto administratīvo pārkāpumu apstākļiem, nav sniegusi savus atzinumus par to, vai starp šiem apstākļiem nepastāv cēloņsakarība, un nav izvērtējusi apsūdzētā J.P. darbību tiesiskumu gadījumā, ja šāda cēloņsakarība ir konstatējama. Neizvērtējot minētos apstākļus, apelācijas instances tiesa būtiski pārkāpusi KPL normas. AT apelācijas instances tiesas spriedumu atcēla un lieta nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Rīgas apgabaltiesa vēlreiz izskatīja J.P.⁷⁰ lietu, atcēla pirmās instances tiesas spriedumu, J.P. atzina par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kas paredzēts KL 317. panta otrajā daļā. Apgabaltiesa uzskatīja, ka pirmās instances tiesa ir pieļāvusi KPL normu (123., 127.panta) pārkāpumus kā arī norādīja, ka būtisks kaitējums valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas tiesībām un interesēm nav KL 317. panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva obligāta pazīme, savukārt, pirmās instances tiesa spriedumā nepamatoti atzinusi, ka tā ir obligāta pazīme un J.P. uzrādītā apsūdzība neatbilst inkriminētā panta dispozīcijai. Apgabaltiesa atzina, ka J.P. nebija tiesiska pamata pret O.M. pielietot fizisku spēku brīdī, kad viņš neizdarīja pretošanos, ar savu rīcību neizdarot asas kustības, kas vērstas pret policijas darbiniekiem, kā arī pielietot atslābinošo sitienu brīdī, kad jau cits policijas darbinieks bija aizliecis O.M. roku aiz muguras. Šāda sitiena būtība ir tāda, ka to piemēro brīdī, ja persona vēl nav aizturēta, bet to nepieciešams izdarīt, lai novērstu personas iespēju izdarīt uzbrukumu. Tad var piemērot sitienu, pēc kā personu var satvert un aizturēt. Gadījumos, kad policijas darbinieka pielietotais fiziskais spēks ir pielietots pretēji likumā “Par policiju” paredzētā mērķa nodrošināšanai, atzīstams, ka valsts amatpersona ar savām darbībām tīši un acīmredzami pārkāpusi tai ar likumu piešķirto tiesību un pilnvaru

⁶⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2016.gada 14.janvāra spriedums lietā Nr. 11819004512. Pieejams anonimizēto tiesas spriedumu datu bāzē <https://www.tiesas.lv> [aplūkots 2016.gada 10.aprīlī].

⁷⁰ Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2016.gada 22.marta spriedums lietā Nr. 11819004512. Pieejams anonimizēto tiesas spriedumu datu bāzē <https://www.tiesas.lv> [aplūkots 2016.gada 10.aprīlī].

robežas, un, ja tās ir saistītas ar vardarbību, ir konstatējama KL 317. panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse, par ko ir paredzēta kriminālatbildība. Konkrētajā lietā KL 317. panta otrās daļas objektīvā puse izpaužas kā J.P. aktīvas darbības, kas acīmredzami pārsniedz valsts amatpersonai ar likumu un uzliktu uzdevumu piešķirto tiesību un pilnvaru robežas. Šajā gadījumā par dienesta pilnvaru pārsniegšanu atzīstama amatpersonas pielietotā vardarbība pret citu personu bez likumīga pamata nodarot O.M. fiziskas sāpes. Tiesa atzina, ka J.P. darbībās ārpus saprātīgām šaubām ir konstatējamas visas KL 317. panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes un par šo noziedzīgo nodarījumu viņš ir sodāms.

Autors secina, ka tiesas atšķirīgi vērtējušas apsūdzētās personas darbības, atšķirības konstatējamas noziedzīgā nodarījuma kaitīgo seku novērtēšanā.

Dienesta pilnvaru pārsniegšana ļoti bieži saistās ar vardarbību, sekas ir miesas bojājumi, kas nodarīti personai. Miesas bojājumus nodarīšana pēc smaguma pakāpes iedala maznozīmīgos (atbildība paredzēta LAPK), vieglos, vidēja smaguma un smagos miesas bojājumos. Visos gadījumos obligāta ir tiesu medicīniskā ekspertīze miesas bojājumu smaguma pakāpes noteikšanai. Ar smagām sekām personas dzīvībai un veselībai saprot cilvēka nāves izraisīšanu, smaga miesas bojājuma vai psihiskas dabas traucējuma nodarīšanu vismaz vienai personai, mazāk smagu, tas ir, vieglu vai vidēja smaguma miesas bojājumu nodarīšanu vairākām personām. LU profesore V.Liholaja norāda, ka KL 317. panta otrā daļa aptver tīša viegla un vidēja smaguma miesas bojājumu nodarīšanu, tad papildus kvalifikācija pēc KL 130. vai 126. panta nav vajadzīga.⁷¹ Ja cietušajam nodarīts smags miesas bojājums, veidojas kopība ar KL 125. pantu, jo KL 125. panta norma, lai arī pēc satura ir šaurāka kā KL 317. panta otrā daļa, tā paredz bargāku sankciju. Ja valsts amatpersona, pārsniedzot dienesta pilnvaras, izdara slepkavību, tad atkarībā no lietas apstākļiem, kriminālprocess kvalificējams pēc kopības ar KL 116., 117. vai 118. pantu. Uz šādiem apstākļiem norāda arī citi krimināltiesību speciālisti.⁷²

Kvalificējot noziedzīgus nodarījumus pēc KL 317. panta otrās daļas problēmas var rasties problēmas izvērtējot, vai ir notikusi vardarbība. Tiesību zinātnēs, psiholoģijā vardarbības pamatveidi tiek definēti kā fiziskā, psihiskā jeb emocionālā, seksuālā, ekonomiskā kā arī bērnu atstāšana novārtā. Fiziskā vardarbība nav vienādojama tikai ar noteiktas pakāpes miesas bojājumu nodarīšanu, tā var būt saistīta tikai ar sāpju radīšanu

⁷¹ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2007, 439.lpp.

⁷² Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 1999, 333.lpp.

cietušajam. Šādu viedokli izsaka arī LU profesore V.Liholaja,⁷³ norādot, ka šāds vardarbības novērtējums nostiprināts arī judikatūrā, proti, lai iestātos atbildība saskaņā ar KL 317. panta otro daļu, ir jākonstatē vardarbības pielietošanas fakts, un nav obligāti nepieciešams, lai šīs darbības rezultātā tiktu nodarīti miesas bojājumi.” Arī citi krimināltiesību speciālisti norāda,⁷⁴ ka ar vardarbību un vardarbības draudiem jāsaprot arī psihiskā vardarbība, piedraudējums cietušajam vai viņa tuviniekiem. Taču KL vardarbības jēdziens nav definēts.

Autors uzskata, ka likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 24.¹ pantā (par spīdzināšanas definīciju) jāietver vardarbības jēdziena definīciju: **Ar vardarbību saprot apzinātu personas darbību vai bezdarbību, kas tiek veikta, apzinoties, ka tā apdraud vai var apdraudēt citas personas garīgu vai fizisku veselību vai arī dzīvību, nodarot citai personai stipras fiziskas sāpes vai psihiskas ciešanas, bailes, izmantojot to noziedzīga mērķa sasniegšanai.**

KL 318.pants paredz, ka valsts amatpersona darbojas savu pilnvaru robežās, taču pretēji dienesta interesēm, vai arī veic darbības, kuras var izdarīt, izmantojot dienesta stāvokli. Piemēram, VP darbiniekiem ar speciālajām dienesta pakāpēm saistoši ir likumā „Par policiju”⁷⁵ u.c. likumos noteiktās normas. Likuma „Par policiju” 12. panta pirmās daļas 2. punkts noteic policijas darbinieka tiesības, pildot viņam uzliktos pienākumus atbilstoši dienesta kompetencei prasīt, lai personas pārtrauc likumpārkāpumus un citu rīcību, kura traucē policijas pilnvaru izpildi, kā arī pielietot pret likumpārkāpējiem paredzētos piespiedu līdzekļus. Likuma „Par policiju” 13. pants noteic, ka policijas darbinieka tiesības lietot fizisku spēku, speciālos u.c. līdzekļus, 14. pants noteic tiesības pielietot šaujameroci. Taču 13. un 14. pantā noteiktās tiesības var izmantot tikai ar likumīgu pamatu un nepieciešamajā apjomā. Ja policijas darbinieks nepamatoti izmanto minētās tiesības un rezultātā radušās KL 317. vai 318.pantā paredzētās sekas, viņš ir saucams pie kriminālatbildības.

Kvalificējot noziedzīgu nodarījumu pēc KL 317. panta otrās daļas un KL 318. panta otrās daļas, jākonstatē, vai valsts amatpersonai ir bijis mantkārīgs nolūks. Šādā gadījumā ir jāizvērtē, vai amatpersona rīkojusies mantkārīgu nolūku vadīta, cerot iegūt sev vai citām personām kādus mantiskus labumus. Tiesu prakses apkopojumā „Tiesu prakse krimināllietās pēc Krimināllikuma 317.panta otrās daļas, 318.panta otrās daļas un 319.panta otrās daļas”⁷⁶

⁷³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departaments. Tiesu prakses apkopojums „Tiesu prakse krimināllietās pēc Krimināllikuma 317.panta otrās daļas, 318.panta otrās daļas un 319.panta otrās daļas.” (2014.gads.) 40.lpp. Pieejams:

at.gov.lv/files/.../6...prakses.../tiesu%20prakse%20KL%20317%20318%20319.doc [aplūkots 2016.gada 1.aprīlī].

⁷⁴ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 1999, 33.lpp.

⁷⁵ Likums „Par policiju.” LR likums. Ziņotājs, 1992.24.septembris, nr.37.

⁷⁶ Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Tiesu prakses apkopojums „Tiesu prakse krimināllietās pēc Krimināllikuma 317.panta otrās daļas, 318.panta otrās daļas un 319.panta otrās daļas.” 2014.gads. Pieejams: at.gov.lv/files/.../6...prakses.../tiesu%20prakse%20KL%20317%20318%20319.doc [aplūkots 2016.gada 1.aprīlī].

norādīts, ka ar mantkārīgu nolūku krimināltiesībās saprot personas vēlmi noziedzīga nodarījuma rezultātā iegūt jebkāda veida nepienākošos materiālu vai citāda rakstura labumu sev vai citām personām. Ar labuma gūšanu saprotama arī personas vēlme atbrīvot sevi vai citas personas no nevēlamiem izdevumiem. Nodarījuma kvalifikāciju neietekmē apstākļi, ka personai nav izdevies apmierināt savas mantkārīgās tieksmes un sasniegt iecerēto rezultātu, ja vien tiek pierādīta mantkārīgā nolūka esamība. Apsūdzībā jābūt precīzai norādei uz tiem apstākļiem, kas apliecina mantkārīgā nolūka esamību, kā arī jākonstatē, ka, izdarot KL 317., 318. vai 319. pantā paredzēto noziegumu, ar to radīts būtisks kaitējums likumā norādītajām interesēm, un šāds secinājums jāpamato ar pierādījumiem.

KL 319. pants paredz atbildību par valsts amatpersonas bezdarbību. Teorijā tiek norādīts,⁷⁷ ka valsts amatpersonas bezdarbība izpaužas:

- valsts amatpersona tīši vai aiz nolaidības neizdara radības, kuras tai pēc likuma vai dota uzdevuma ir jāizdara;
- darbības jāizdara, lai novērstu kaitējumu valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas tiesībām un interesēm;
- valsts amatpersonai ir iespējas izdarīt tās darbības, kuras tai noteic likums vai kuras ir uzlikts uzdevums;
- ar valsts amatpersonai uzlikto pienākumu neizpildīšanu valsts varai, pārvaldes kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas tiesībām un interesēm radīts būtisks kaitējums.

No KL 319. panta izriet, ka kvalificējot noziedzīgu nodarījumu pēc šī panta, obligāti ir jākonstatē būtisks kaitējums un cēloniskā sakarība starp valsts amatpersonas bezdarbību un būtiska kaitējuma rašanos. Šis noziedzīgais nodarījums pēc subjektīvās puses ir tīšs vai aiz nolaidības. Var secināt, ka noziedzīgā nodarījuma subjekts ir paredzējis savas bezdarbības kaitīgās sekas-būtiska kaitējuma rašanās iespēju, ir vēlējis tās (netiešs nodoms), vai arī ir vieglprātīgi paļāvies, ka sekas varēs novērst (noziedzīga pašpaļāvība), vai arī nav paredzējis kaitīgo seku rašanās iespēju, kaut gan šādu iespēju subjektam vajadzēja paredzēt (noziedzīga nevērība). Ja valsts amatpersona pieļauj bezdarbību un nepilda savus pienākumus, tad var secināt, ka persona rīkojusies ar tiešu nodomu, lai arī attieksme pret sekām - būtisku kaitējumu var izpausties netieša nodoma veidā.

Secinājumi: Kvalificējot, vai noziedzīgs nodarījums izdarīts pielietojot vardarbību, ir jākonstatē vardarbības pielietošanas fakts, un nav obligāti nepieciešams, lai šīs darbības rezultātā tiktu nodarīti miesas bojājumi. Likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās laiku un kārtību noteikti būtisku seku, smagu seku un spīdzināšanas kritēriji, bet vardarbības kritēriji

⁷⁷ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2007, 444.lpp.

nav noteikti. Ir vai nav valsts amatpersonas darbības vērtējamas būtiska kaitējuma, smagu seku radīšana, katrā konkrētā krimināllietā izlemj tikai tiesa, taču pavisam nesena tiesu prakse liecina, ka valsts amatpersonu izdarīto noziedzīgo nodarījumu kvalifikācija pirmstiesas kriminālprocesā, kā arī tiesā ir sarežģīta.

2.3. Krimināllikuma 320., 322., 323.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu kvalifikācijas problēmas

Analizējot ar kukuļošanu saistīto noziedzīgo nodarījumu kvalifikācijas problēmas, ir jāvērs uzmanība uz KL normām, kurās paredzēta atbildība par dienesta ļaunprātību un korupciju privātajā sektorā, kas ietverti KL XIX nodaļā „Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā” un nav šā bakalaura darba tēma, taču aplūkojami saistībā ar to norobežošanu no pēc sastāva līdzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā. KL XIX nodaļas KL 196. pantā (Pilnvaru ļaunprātīga izmantošana un pārsniegšana), 197. pantā (Nolaidība), 198.pantā (Neatļauta labumu pieņemšana) un 199. pantā (Komerציālā uzpirkšana) ietvertie noziedzīgie nodarījumi no līdzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā atšķiras pēc apdraudējuma objekta, jo ir vērsti pret tautsaimniecības interesēm, komercuzņēmumu darbības sfēru. Atšķirība ir noziedzīgā nodarījuma subjektā, tas ir šo nodarījumu norobežošanas kritērijs.

Krimināltiesību speciālisti norāda uz vairākām problēmām, kuras rodas kvalificējot kukuļošanas sastāvus. Problēmas var radīt apstākļi, ka KL, izņemot 320. panta trešajā daļā ietvertu kvalificējošo pazīmi „kukuļa pieņemšanu lielā apmērā,” kukuļa lielums nav noteikts.

LU profesore V.Liholaja norāda, ka praksē kvalificējot kukuļošanu, grūtības sagādā jautājums, vai noziedzīgais nodarījums ir pabeigts vai nē.⁷⁸ KL 15.panta pirmajā daļā noteikts, ka par pabeigtu atzīstams noziedzīgs nodarījums, ja tam ir visas šajā likumā paredzētā noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes. Brīdis, no kura noziedzīgs nodarījums skaitās pabeigts, tiek noteikts atkarībā no nodarījuma sastāva uzbūves, un kukuļņemšanas un kukuļdošanas gadījumā, kas ir konstruēti kā noziedzīgi nodarījumi ar formālu sastāvu, noziedzīgais nodarījums skaitās pabeigts ar pašas prettiesiskās darbības vai bezdarbības akta izdarīšanu. Jāņem vērā, ka ja kukuļdošana izpaužas kā kukuļa piedāvāšana valsts amatpersonai personiski vai ar starpnieku, kukuļdošana, tāpat kā kukuļņemšana, uzskatāma par pabeigtu ar brīdi, kad valsts amatpersona šādu piedāvājumu ir pieņēmusi. Gadījumos, kad kukuļdošanu veido kukuļa priekšmeta nodošana personiski vai ar starpnieku, gan

⁷⁸ Tiesu prakses apkopojums „Tiesu prakse krimināllietās pēc Krimināllikuma 320., 321., 322., 323.panta. 2014,” 39.lpp. Pieejams: http://www.ltmc.lv/files/ltmc/uploaded_content_files/AT_petijums_kukulosana_0.pdf [aplūkots 2016.gada 10.aprīlī].

kukuļdošana, gan kukuļņemšana kvalificējama kā pabeigts noziedzīgs nodarījums, ja kukuļņēmējs pieņēmis kaut vai kukuļa daļu. Ja valsts amatpersona kukuļa piedāvājumu vai kukuļa priekšmetu nav pieņēmusi no kukuļdevēja vai starpnieka gribas neatkarīgu iemeslu dēļ, nodarījums kvalificējams kā kukuļdošanas mēģinājums pēc KL 15. panta.

KL 326.¹ pantā paredzēta atbildība par tirgošanos ar ietekmi. AT norāda, ka tiesu prakses KL 326.¹ panta piemērošanā vēl nav, tomēr teorētiski tirgošanās ar ietekmi jānodala no kukuļdošanas valsts institūciju dienestā un privātajā sektorā, uz ko tieši ir norādījis arī likumdevējs.⁷⁹ AT norāda, ka galvenā atšķirība starp KL 326.¹., 320. un 323.pantā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem saskatāma tajā apstākļi, ka tirgošanās ar ietekmi gadījumā labums netiek piedāvāts vai nodots valsts amatpersonai un pati valsts amatpersona nav iesaistīta tā pieņemšanā vai piedāvājuma akceptēšanā. Noziedzīgā nodarījuma subjekts, kas var būt jebkura persona, veic norādītās darbības, lai par kādu labumu kā stāvokļa izmantotājs ietekmētu valsts amatpersonas darbību vai lēmuma pieņemšanu. KL 326.¹ pantā norādītā ietekmēšana, izmantojot savu dienesta stāvokli, nevar būt valsts amatpersonas veikta darbība, jo, atbilstoši KL 320. panta saturam, tā vērtējama kā kukuļņemšana, savukārt, labuma devēja rīcībā būs kukuļdošanas sastāvs. Līdzīgi tirgošanās ar ietekmi (326.¹ panta otrā daļa) norobežojama arī no neatļautas labumu pieņemšanas (KL 198. pants), ko persona izdara bez nolūka atlīdzībā par to ietekmēt valsts amatpersonas darbību vai lēmuma pieņemšanu.

Ja valsts amatpersona par saņemto kukuli vai tā piedāvājumu, izmantojot savu dienesta stāvokli, tīši izdara darbības, kas vērtējamās kā dienesta pilnvaru pārsniegšana vai dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, vai arī pieļauj bezdarbību, tīši neizdarot darbības, kuras tai pēc likuma vai uzlikta uzdevuma bija jāizdara, lai novērstu kaitējumu likumā norādītajām interesēm, un tā rezultātā tiek radīts būtisks kaitējums valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm, tiek izdarīts jauns patstāvīgs noziegums, kas, atkarībā no lietas faktiskajiem apstākļiem, kvalificējams saskaņā ar KL 317., 318. vai 319. pantu un veido kopību ar KL 320. panta attiecīgo daļu.

Tiesu prakses apkopojumā „Tiesu prakse krimināllietās pēc Krimināllikuma 320., 321., 322., 323.panta”⁸⁰ analizēti tiesas spriedumi krimināllietās, kas izskatītas 2012.–2014. gadā, tātad tajos konstatējama pavisam nesenu situāciju. Ir gadījumi, kad kukuļņemšanas noziegumi atklāti Ģenerālprokuratūras akceptētu operatīvo eksperimentu ietvaros. Vienā no gadījumiem apsūdzētā persona saskaņā ar KL 320. panta pirmo daļu attaisnota. Operatīvais eksperiments bijis akceptēts nevis par kukuļa pieņemšanu, bet gan par kukuļa pieprasīšanu,

⁷⁹ Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Tiesu prakses apkopojums „Tiesu prakse krimināllietās pēc Krimināllikuma 320., 321., 322., 323.panta.” 2014./2015. 65.lpp. Pieejams: http://www.ltmc.lv/files/ltmc/uploaded_content_files/AT_petijums_kukulosana_0.pdf [aplūkots 2016.gada 10.aprīlī].

⁸⁰ Turpat.

savukārt, par to, vai policijas darbinieks pieņems kukuli, ja viņam to piedāvās operatīvā eksperimenta veicējs, kompetentas amatpersonas akcepts netika dots. Tāpēc situācijā, kad pēc operatīvā eksperimenta dalībnieka A.T. vadītās automašīnas apturēšanas par ātruma pārsniegšanu policijas darbinieks kukuli nepieprasīja, A.T. bija jārīkojas atbilstoši akceptētajam eksperimentam un viņš nebija tiesīgs dot kukuli bez pieprasījuma, jo šādas darbības īpaši pilnvarots prokurors nebija akceptējis. AT Senāts norādīja, ka apgabaltiesas kļūdainā atziņa, ka ar veikto operatīvās darbības pasākumu kopumu nav pārkāptas pieļautās operatīvās darbības robežas, novedusi pie nepareiziem secinājumiem par operatīvās darbības rezultātā gūto pierādījumu pieļaujamību atbilstoši KPL 130. panta pirmajai daļai. Vēl norādīts, ka tiesai jādod vērtējums, vai lietā var pierādīt, ka nav notikusi kūdīšana uz noziedzīgu rīcību. Rīgas apgabaltiesa ar 2014. gada 12. marta spriedumu lietā Nr. KA04-0028-14/24 policijas darbinieku atzina par nevainīgu apsūdzībā saskaņā ar KL 320. panta pirmo daļu un attaisnoja, atzīstot, ka, veicot pēc sava satura plašāku operatīvo eksperimentu, nekā tika akceptēts, netika ievērots Operatīvās darbības likuma⁸¹ 4. pantā norādītais operatīvās darbības princips, ka operatīvā darbība ir organizējama un veicama, pamatojoties uz likumību, ievērojot cilvēktiesības. Izmantojot Ģenerālprokuratūras sankcionēto modeli, policijas darbiniekiem bija pienākums konstatēt nodarījumu, ja tāds bijis - kukuļa pieprasīšanu, pretējā gadījumā secināms, ka notikusi kūdīšana uz noziedzīgu rīcību - kukuļa pieņemšanu bez pieprasīšanas. AT ar 2014. gada 25. novembra lēmumu lietā Nr. SKK-0490-14 apelācijas instances tiesas spriedumu atstāja negrozītu, noraidot prokurora kasācijas protestu un atzina, ka operatīvā eksperimenta gaitā iegūtās ziņas par faktiem šajā lietā nevar tikt atzītas par pieļaujamiem pierādījumiem.

Autors uzskata, ka pasākumi pret kukuļošanas noziegumiem ir jāveic stingri ievērojot likumību, un AT ar 2014. gada 25. novembra lēmums lietā Nr. SKK-0490-14 veido ļoti nozīmīgu judikatūru.

Vērtējot KL 324. panta „Kukuļdevēja un kukuļošanas starpnieka atbrīvošana no kriminālatbildības,” secināms, ka nosakot kukuļa izspiešanas kritērijus, tiek ņemta vērā tikai kukuļa izspiešana par likumīgām darbībām. Norma noteic: Ar kukuļa izspiešanu jāsaprot tā pieprasīšana par likumīgu darbību izdarīšanu, kā arī pieprasīšana, kas saistīta ar draudiem kaitēt personas likumīgajām interesēm. Taču kukuļa izspiešana var notikt arī par valsts amatpersonas nelikumīgu darbību veikšanu. Piemēram, policijas darbinieks var prasīt kukuli par to, ka netiks sastādīts administratīvā pārkāpuma protokols, kas būtībā ir policijas darbinieka nelikumīga, prettiesiska rīcība. Autors izsaka priekšlikumu KL 324. panta otro daļu izteikt šādā redakcijā: **Ar kukuļa izspiešanu jāsaprot tā pieprasīšana par likumīgu**

⁸¹ Operatīvās darbības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993.30.decembris, nr.131.

darbību vai nelikumīgu darbību izdarīšanu, kā arī pieprasīšana, kas saistīta ar draudiem kaitēt personas likumīgajām interesēm.

No tiesu prakses izriet, ka ar kukuļošanu saistīto noziedzīgo nodarījumu apstākļu kvalifikācija ir sarežģīta. Saistībā ar kukuļošanas noziegumiem bakalaura darba autors pētījis Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas spriedumu lietā Nr.K30-0054-15/8,⁸² kurā R.G. apsūdzēts pēc KL 323.panta pirmās daļas, K.H. par KL 322.panta pirmās daļas, Ļ.L. par KL 320.panta otrās daļas. R.G. apsūdzēts par to, ka viņš izdarīja kukuļdošanu, t.i., par materiālu vērtību nodošanu, ar starpnieku, valsts amatpersonai, lai tā, izmantojot savu dienesta stāvokli, izdarītu darbības kukuļdevēja interesēs, K.H. apsūdzēts par starpniecību kukuļdošanā, t.i., darbībām, kas izpaužas kukuļa nodošanā no kukuļdevēja kukuļņēmējam, Ļ.L. apsūdzēta par kukuļa pieprasīšanu un pieņemšanu, t.i., par materiālu vērtību, mantiska labuma apzinātu prettiesisku pieņemšanu, ko izdarījusi valsts amatpersona, ar starpnieku, par kādas darbības izdarīšanu kukuļdevēja interesēs, izmantojot savu dienesta stāvokli. Ļ.L., būdama Nacionālo bruņoto spēku Medicīnas centra darbiniece, valsts amatpersona, veica un saskaņoja ar R.G. piederošu SIA "I" publisko iepirkumu konkursā Nacionālo bruņoto spēku Medicīnas centra laboratorijas vajadzībām. SIA "I" ieguva tiesības uz medicīnisko iekārtu piegādi, bet iekārtas vēl nebija piegādātas, apmaksa nebija veikta, Ļ.L., tiekoties ar SIA "I" speciālistu K.H., izteica nepārprotamu vēlēšanos saņemt materiālo atlīdzību par iepriekš notikušo tehniskās specifikācijas saskaņošanu, kas notika pirms iepirkuma konkursa, neminot konkrētu atlīdzības summu, t.i., izdarīja kukuļa pieprasīšanu. K.H. par to informēja SIA "I" valdes priekšsēdētāju R.G., kurš nolēma par 1000 latu (1400 euro), t.i., kukuļa nodošanu valsts amatpersonai Ļ.L., rezultātā SIA "I" uzvarēja publisko iepirkumu konkursā un ieguva tiesības uz medicīnisko iekārtu pārdošanu. KNAB Ļ.L. aizturēja uzreiz pēc kukuļa saņemšanas. R.G. un Ļ.L. liecināja, ka kukuļošana nav notikusi, Ļ.L. prasījusi R.G. kā paziņai naudu meitas studijām. Tiesa uzskatīja, ka kriminālprocesā nav iegūti objektīvi pierādījumi, ka pastāvēja jebkāda vienošanās par darbību izdarīšanu kukuļdevēja interesēs starp Ļ.L. kā valsts amatpersonu un SIA "I" darbiniekiem, kura veidotu noziedzīga nodarījuma objektīvo un subjektīvo pusi. Tiesa atzina, ka Ļ.L. nekādas darbības kukuļdevēja labā veikt nevarēja un neveica, turklāt tiesa izslēdza no pierādījumiem pierādījumus, kurus KNAB bija ieguvis pārkāpjot KPL normas. Tiesa visus trīs apsūdzētos atzina par nevainīgiem.

Rīgas centra rajona tiesas spriedums tika pārsūdzēts, un Rīgas apgabaltiesa⁸³ nolēma atcelt pirmās instances tiesas spriedumu daļā par R.G., K.H. Ļ.L. attaisnošanu, un atzina R.G.

⁸² Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2015.gada 8.janvāra spriedums lietā Nr.K30-0054-15/8. Pieejams anonimizēto tiesas spriedumu datu bāzē <https://www.tiesas.lv> [aplūkots 2016.gada 10.aprīlī].

⁸³ Rīgas apgabaltiesas 2016.gada 24.marta spriedums lietā Nr. 16870000409.

par vainīgu pēc KL 323. panta pirmās daļas, K.H. pēc KL 322. panta pirmās daļas, L.L. pēc KL 320. panta otrās daļas.

Autors, izanalizējot tiesu spriedumu lietā Nr.K30-0054-15/8, secina, ka pirmās instances tiesa kļūdaini izvērtēja apstākļus un secināja, ka L.Ļ. nekādas darbības kukuļdevēja labā veikt nevarēja un neveica. Secināms, ka izlemjot jautājumu par to, vai valsts amatpersona ir atzīstama par subjektu kukuļņemšanā, ir jāizvērtē kādu valsts vai pašvaldības pienākumu persona pildījusi, kādas pilnvaras viņai kā valsts amatpersonai bija piešķirtas; saskaņā ar kādiem tiesību aktiem vai uzliktu uzdevumu šīs tiesības un pilnvaras piešķirtas un pienākumi ir uzlikti.

Secinājumi: No tiesu prakses izriet, ka ar kukuļošanu saistīto noziedzīgo nodarījumu apstākļu kvalifikācija ir sarežģīta. Kukuļošanas atklāšanā kompetentas iestādes izmanto Operatīvās darbības likumā noteiktās metodes, šīm darbībām jāatbilst minētā likuma 4. pantā norādītajam operatīvās darbības principam, ka operatīvā darbība ir organizējama un veicama, pamatojoties uz likumību, ievērojot cilvēktiesības. Izmantojot šīs metodes ir pienākums konstatēt nodarījumu, ja tāds bijis, t.i. kukuļa pieprasīšanu. Pretējā gadījumā secināms, ka notikusi kūdīšana uz noziedzīgu rīcību, t.i. kukuļa pieņemšanu bez pieprasīšanas.

3. nodaļa. AMATPERSONU KRIMINĀLATBILDĪBA ĀRVALSTU KRIMINĀLTIESĪBĀS

Valsts amatpersonām noteiktā atbildība ārvalstu krimināltiesībās dod iespēju salīdzināt Latvijas Republikā un citās valstīs noteikto pieeju valsts amatpersonu kriminālatbildībā.

Noziedzīgie nodarījumi valsts institūciju dienestā, kas ietverti KL XXIV nodaļā, Igaunijas Sodu kodeksā ietverti XVII nodaļā „Vainojami dienesta nodarījumi” un Lietuvas Kriminālkodeksa XXXIII nodaļā „Pret valsts dienestu un publiskajām interesēm vērstie noziegumi un kriminālpārkāpumi.”⁸⁴ Igaunijas Sodu kodeksa 288. pantā par amatpersonām tiek atzītas personas, kuras ieņem amatus valsts vai municipālajās iestādēs, vai pie publiski tiesiskajām vai privāttiesiskajām personām, ja viņām uzlikti administratīvie, uzraudzības vai pārvaldības pienākumi vai pienākumi rīkoties ar materiālajām vērtībām vai varas pārstāvja funkcijas. Lietuvas Kriminālkodeksa 230. pantā definēts valsts kalpotāja jēdziens, ar ko saprot personas, kas pilda valsts dienesta pienākumus. Valsts kalpotājam tiek pielīdzināta persona, kas ieņem amatus jebkādā valsts, nevalstiskā vai privātā iestādē, uzņēmumā vai organizācijā, vai nodarbojas ar uzņēmējdarbību, kurai piešķirtas publiskās administrēšanas pilnvaras vai kura sniedz sabiedrībai publiskus pakalpojumus, izņemot personas, kuras veic saimnieciskas vai tehniskas funkcijas.⁸⁵

Igaunijas, Lietuvas, Latvijas krimināllikumos noteikta atbildība par dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu un dienesta pilnvaru pārsniegšanu, bet pazīmju noteikšanā ir arī atšķirības. Salīdzinoši ar KL 317. pantu, Igaunijas Sodu kodeksa 291. pantā paredzēta atbildība tikai par varas pārkāpšanu, ja pildot dienesta pienākumus valsts amatpersona nelikumīgi pielieto ieročus, speciālos līdzekļus vai vardarbību.⁸⁶ Lietuvas Kriminālkodeksa 228. pantā „Ļaunprātība” apvienota gan dienesta pilnvaru pārsniegšana, gan dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana. Igaunijas Sodu kodeksa 289. pantā noteikta atbildība par nelikumīgu sava dienesta stāvokļa izmantošanu ar nosacījumu, ja tas izdarīts ar nolūku nodarīt būtisku kaitējumu ar likumu aizsargātām citu personu interesēm un tiesībām, vai publiskajām interesēm, vai arī dienesta stāvokļa izmantošana nodarījusi smagu kaitējumu. Lietuvas Kriminālkodeksā valsts kalpotāja vai tam pielīdzināmas personas bezdarbība tiek saistīta ar dienesta pienākumu neizpildīšanu vai to nolaidīgu pildīšanu, kas izdarīta aiz neuzmanības, kriminālatbildība iestājas, ja nodarīts liels kaitējums valstij, juridiskai vai fiziskai personai. Ar dienesta ļaunprātību saistīta Igaunijas Sodu kodeksa 300. pantā noteiktā valsts pasūtījumu

⁸⁴ Krastiņš U, Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2004, 224.lpp.

⁸⁵ Turpat.

⁸⁶ Turpat, 225.lpp.

noteikumu realizēšanas pārkāpšana kā nepamatotu atvieglojumu radīšana vai priekšrocību piešķiršana vienam no konkursa dalībniekiem vai citāda noteikumu pārkāpšana.⁸⁷

Kukuļošanas noziegumi Latvijā, Lietuvā un Igaunijā ir definēti visai atšķirīgi.⁸⁸ **Lietuvas** Kriminālkodeksa 225. pantā noteikta diferencēta atbildība atkarībā no tā, vai valsts kalpotājs vai tam pielīdzināta persona savu vai citu personu interesēs tieši vai ar starpnieku pieņēmusi, solījusi vai vienojusies pieņemt kukuli, pieprasījusi dot kukuli vai provocējusi kukuļdošanu par likumīgu vai nelikumīgu darbību izdarīšanu, vai bezdarbību, pildot savas pilnvaras. Kukuļa pieprasīšana par nelikumīgu darbību izdarīšanu ir kukuļņemšanas kvalificējošā pazīme, kukuļa pieprasīšana par likumīgu darbību izdarīšanu ir sevišķi kvalificējoša pazīme. Kukuļdošana **Lietuvas** Kriminālkodeksa 227. pantā definēta kā **uzpirkšana**, sankciju nosaka dažādi kritēriji - vai kukulis piedāvāts tieši vai netieši, personiski vai ar starpnieku. Starpnieka kukuļdošanā atbildība paredzēta Igaunijas un Latvijas kriminālikumos, Igaunijas Sodu kodeksa 295. pantā paredzēta atbildība par starpniecību pateicības došanā, 296. pantā par starpniecību kukuļdošanā, bet starpniecības saturs nav definēts. Lietuvas Kriminālkodeksa 226. pantā paredzēta starpnieka atbildība par kukuļņemšanu, starpniecība definēta kā personas atbildība, kas izmantojot savas sabiedriskās, dienesta pilnvaras, radniecību, pazīšanos vai citādu ietekmi uz valsts vai vietējās pašvaldības instancēm vai iestādēm, starptautiskām publiskām organizācijām, to kalpotājiem vai pielīdzinātām personām solījusi par kukuli ietekmēt attiecīgo instanci, iestādi vai organizāciju, kalpotāju vai tam pielīdzinātu personu, lai viņi darbojas (atteiktos no darbības) saskaņā ar likumu vai pretēji likuma prasībām. Šādi nosacījumi daļēji atbilst KL 326.¹ panta nosacījumiem. Atbildība par kukuļa piesavināšanos noteikta tikai KL.⁸⁹

Igaunijas Sodu kodeksa 293. pantā noteikta atbildība amatpersonām par pateicības saņemšanu par piekrišanu saņemt mantu vai priekšrocības par ar likumu atļautu darbību izdarīšanu vai atturēšanos šo darbību izdarīšanai. Savukārt 294. pantā noteikta atbildība par kukuļņemšanu, ja amatpersona saņem vai piekrīt saņemt kukuli par likumā aizliegtas darbības izdarīšanu vai neizdarīšanu nelikumīgā veidā. Atbildība par pateicības un kukuļa došanu attiecīgi arī ir diferencēta. Lietuvas Republikas likumdevējs kukuļa saturu Kriminālkodeksā nav definējis, Igaunijā tas definēts kā kukulis vai pateicība, ko saprot ar mantu vai citām priekšrocībām, Latvijas KL kukulis ir materiālas vērtības, manta vai citāda rakstura labums.⁹⁰ Līdzīgi kā KL 324. pantā, arī Lietuvā paredzēta kukuļdevēja atbrīvošana no kriminālatbildības, bet nosacījumi ir atšķirīgi. Lietuvas Kriminālkodeksa 227. pants noteic, ka

⁸⁷ Krastiņš U, Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2004, 227.lpp.

⁸⁸ Turpat.

⁸⁹ Turpat, 229.lpp.

⁹⁰ Turpat, 228.lpp.

persona atbrīvojama no atbildības, ja kukulis pieprasīts vai tā došana provocēta, vai ja persona devusi, solījusi, piedāvājusi kukuli ar tiesībsargājošo iestāžu akceptu.

LU profesori U.Krastiņš un V.Liholaja, salīdzinot Latvijas, Beļģijas, Dānijas un Nīderlandes krimināltiesības, atzīmē, ka minēto ārvalstu krimināllikumos salīdzinoši ar Latviju likumdevējs ietvēris visas iespējamās dienesta ļaunprātības izpausmes, izņemot dažus gadījumus.⁹¹ Kukuļošanas noziegumi Dānijā un Nīderlandē,⁹² kā arī Šveicē⁹³ tiek klasificēti kā noziegumiem pret valsts varu. Atbildība par starpniecību kukuļošanā un kukuļa piesavināšanos Austrijā, Šveicē un Vācijā nav noteikta.⁹⁴

ES pretkorupcijas ziņojumā analizēta situācija **Vācijā**. Vācijā nav noteikta vēlētu amatpersonu kriminālatbildība korupcijas gadījumā un par atsevišķām darbībām saistībā ar korupciju privātajā sektorā.⁹⁵ Saskaņā ar Vācijas Krimināllikumu valsts amatpersona izdara kriminālpārkāpumu, dodot vai ņemot kukuli. Tomēr parlamentu deputāti un municipālo padomju locekļi nav norādīti Krimināllikuma definīcijā par valsts amatpersonām (Amtsträger). Noteikumi par kukuļošanu attiecas uz visām valsts amatpersonām, ieskaitot vēlētās amatpersonas, piemēram, mērus. Tomēr „delegāti” nav iekļauti valsts amatpersonu kategorijā, un attiecībā uz viņiem ir noteikti kriminālatbildības ierobežojumi, atbildība noteikta vienīgi par balsu pirkšanu vai pārdošanu saskaņā ar Krimināllikuma 108.e pantu. „Delegāti” ir Eiropas Parlamenta, federālās republikas vai federālās zemes parlamenta deputāti, municipālo padomju un apvienību padomju locekļi. Lai gan kukuļošana ir noziegums, vēlētām amatpersonām kriminālatbildība iestājas tikai par balsu pirkšanu vai pārdošanu. Šis jautājums ir viens no galvenajiem, kādēļ Vācijā nav ratificēta Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencija un ANO Pretkorupcijas konvencija. To pamato ar pilnvaru brīvu izpildi, kuru aizsargā saskaņā ar Vācijas Pamatlikuma 38. pantu. Centieni rast juridiska rakstura risinājumu nav sekmējušies. Vāciju starptautiskajā līmenī atzīst par valsti, kas pastāvīgi sasniedz ļoti labus rezultātus korupcijas apkarošanā.

Krievijas Federācijā pazīstams jurists kriminālists, juridisko zinātņu doktors Anatolijs Naumovs norāda,⁹⁶ ka Krievijas Federācijas Kriminālkodeksā amatpersonu korupcijas

⁹¹ Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Beļģija, Dānija, Nīderlande. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2008, 143.lpp.

⁹² Turpat, 146.lpp.

⁹³ Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2006, 143.lpp.

⁹⁴ Turpat, 234.lpp.

⁹⁵ Vācija. Pielikums ES pretkorupcijas ziņojumam. 3.2.2014. Pieejams: ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/.../1-2014-38-LV-F1-1-ANNEX-5.Pdf [aplūkots 2016.gada 1.aprīlī].

⁹⁶ Анатолий В. Н. Российское уголовное право. Т. 3 : Особенная часть: (гл. XI-XXI). Москва: Wolters Клувер, 2007.

noziegumi ietverti nodaļā „Noziegumi pret valsti.” kā noziegumu pret valsti paveids.⁹⁷ Minētās nodaļas 290. pantā paredzēta atbildība par kukuļņemšanu, 291. pantā par kukuļdošanu, 292. pantā par dienesta viltošanu, 201. pantā par dienesta pilnvaru ļaunprātīgu izmantošanu. Tādi noziegumi kā notāra, auditora pilnvaru ļaunprātīga izmantošana (204. pants), komerciāla uzpirkšana (204. pants), nelikumīgu darījumu ar zemi reģistrācija (170. pants), profesionālā sporta sacensību un komerckonkursu dalībnieku un organizatoru uzpirkšana (184. pants) attiecas uz ekonomisko noziegumu sfēru. Kriminālkodeksa 188. pantā paredzēta atbildība par naudas līdzekļu vai citu īpašumu, kas iegūti nelikumīgā ceļā, legalizāciju (atmazgāšanu), ja to izdarījusi persona, izmantojot dienesta stāvokli. Kriminālkodeksa 285. panta pirmā daļa paredz kriminālatbildību par dienesta stāvokļa vai dienesta pilnvaru izmantošanu pretēji dienesta interesēm, ja šīs darbības veiktas pretēji institūciju vai citu personu interesēm un radījušas būtiskus personu vai valsts orgānu tiesību un likumīgu interešu aizskārumu vai aizskar ar likumu aizsargātas sabiedrības vai valsts intereses. A.Naumovs analizē ES pretkorupcijas krimināltiesisko politiku un izsaka uzskatu,⁹⁸ ka Eiropas valstīs vēsturiski izveidojušās divas variācijas korupcijas traktēšanai krimināltiesībās: ar korupciju saistītos noziegumus sauc par korupcijas noziegumiem; ar korupciju saistītos noziegumus valsts dienestā sauc par dienesta stāvokļa izmantošanu mantkārīgos nolūkos. A.Naumovs uzskata, ka ES, atšķirībā no Krievijas Federācijas, korupcijas noziegumi ir ietverti likumu nodaļās par korupcijas noziegumiem, un šāda tendence Eiropā novedusi līdz Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas pieņemšanai, rezultātā izveidojušās kopējas Eiropas krimināltiesības par atbildību par koruptīviem noziegumiem, jo minētā konvencija uzliek par pienākumu ES dalībvalstīm savās krimināltiesībās, speciālajos likumos atspoguļot minētās konvencijas normas. A.Naumovs uzsver, ka Eiropas Padomes Ministru kabinets, pieņemot Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvenciju, ir aicinājis dalībvalstis maksimāli unificēt likumus.⁹⁹

Izvērtējot šo A.Naumova viedokli, bakalaura darba autors uzskata, ka likumu unificēšana ES korupcijas, kā arī citās krimināltiesību jomās, nav negatīva parādība. Pamatojot savu subjektīvo viedokli autors vēlas norādīt, ka mūsdienās valstu robežas saplūst arī tiesību jomā.

Secinājumi: Latvijas kaimiņvalstu – Igaunijas un Lietuvas krimināllikumos noziedzīgu nodarījumu valsts institūciju dienestā kvalifikācijā ir daudz kopēju pazīmju, taču ir arī atšķirības, piemēram, kukuļdošanas noziegumi definēti visai atšķirīgi. Starpnieka

⁹⁷ Анатолий В. Н. Российское уголовное право. Т. 3 : Особенная часть: (гл. XI-XXI). Москва: Wolters Клувер, 2007, 448.lpp.

⁹⁸ Turpat, 394.lpp.

⁹⁹ Turpat, 395.lpp.

kukuļdošanā atbildība paredzēta Igaunijas un Latvijas kriminālikumos, Igaunijas Sodu kodeksa paredzēta atbildība par starpniecību pateicības došanā un starpniecību kukuļdošanā, bet starpniecības saturs nav definēts, atbildība par kukuļa piesavināšanos noteikta tikai KL. Līdzīgi kā KL 324. pantā, arī Lietuvā paredzēta kukuļdevēja atbrīvošana no kriminālatbildības, bet nosacījumi ir atšķirīgi. Arī citās Eiropas valstīs ir atšķirības, piemēram, Beļģijas, Dānijas un Nīderlandes kriminālikumos, salīdzinoši ar Latviju, likumdevējs ietvēris visas iespējamās dienesta ļaunprātības izpausmes, izņemot dažus gadījumus. Kukuļdošanas noziegumi Dānijā un Nīderlandē, Šveicē, kā arī Krievijā tiek klasificēti kā noziegumi pret valsts varu. Atbildība par starpniecību kukuļdošanā un kukuļa piesavināšanos Austrijā, Šveicē un Vācijā nav noteikta. Var secināt, ka nav pamatots Krievijas jurista A.Naumova viedoklis par to, ka izveidojušās kopējas Eiropas krimināltiesības par atbildību par koruptīviem noziegumiem.

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autors izvirza aizstāvēšanai šādas **tēzes**:

1. Noziedzīgus nodarījumus izdarījušām valsts amatpersonām privilēģijas krimināltiesību jomā nav piešķirtas. Krimināllikumā nav noteiktas nekādas priekšrocības valsts amatpersonām kā noziedzīga nodarījuma subjektiem.

2. Kriminālprocesa likumā ir noteiktas privilēģijas valsts amatpersonām, kuras ieņem atbildīgu stāvokli saskaņā ar Krimināllikuma 316. pantā doto valsts amatpersonas, kas ieņem atbildīgu stāvokli, definīciju. Kriminālprocesa likuma 14. panta trešajā daļā noteikts, ka valsts amatpersonām, kuras ieņem atbildīgu amatu, ir priekšrocības uz ātrāku kriminālprocesa izmeklēšanu.

Kriminālprocesa likuma 14. panta trešajā daļā paredzētās privilēģijas valsts amatpersonām, kas ieņem atbildīgu stāvokli, nav atbilstošas Latvijas Republikas Satversmei. Kriminālprocesa izmeklēšanu saprātīgos termiņos un savlaicīgu lietu izskatīšanu tiesā ir iespējams nodrošinot efektīvu pirmstiesas izmeklēšanas un tiesu sistēmu.

Priekšlikums: Izslēgt no KPL 14. panta trešās daļas vārdus „*vai kurā apsūdzēta valsts amatpersona, kas ieņem atbildīgu stāvokli,*” izteikt KPL 14. panta trešo daļu šādā redakcijā: **Kriminālprocesam, kurā piemērots ar brīvības atņemšanu saistīts drošības līdzeklis vai kurā iesaistīta speciāli procesuāli aizsargājama persona, saprātīga termiņa nodrošināšanā ir priekšrocība salīdzinājumā ar pārējiem kriminālprocesiem.**

4. Krimināllikumā nav definēts vardarbības jēdziens. Vardarbības pielietojums ir vairāku Krimināllikuma XXIV nodaļas „Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā” pantos paredzēto noziedzīgo nodarījumu kvalificējošā pazīme.

Priekšlikums: Papildināt 1998.gada 15. oktobra likumu „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 24.¹ pantu (par spīdzināšanas definīciju) ar vardarbības jēdziena definīciju: **Ar vardarbību saprot apzinātu personas darbību vai bezdarbību, kas tiek veikta, apzinoties, ka tā apdraud vai var apdraudēt citas personas garīgu vai fizisku veselību vai arī dzīvību, nodarot citai personai stipras fiziskas sāpes vai psihiskas ciešanas, bailes, izmantojot to noziedzīga mērķa sasniegšanai.**

5. Krimināllikuma 324. panta „Kukuļdevēja un kukuļošanas starpnieka atbrīvošana no kriminālatbildības” otrajā daļā nosakot kukuļa izspiešanas kritērijus, tiek ņemta vērā tikai kukuļa izspiešana par likumīgām darbībām. Taču kukuļa izspiešana var notikt par valsts amatpersonas nelikumīgu darbību veikšanu. Piemēram, policijas darbinieks var prasīt kukuli

par to, ka netiks sastādīts administratīvā pārkāpuma protokols, kas būtībā ir policijas darbinieka nelikumīga, prettiesiska rīcība.

Priekšlikums: Izteikt Krimināllikuma 324. panta otro daļu izteikt šādā redakcijā:

Ar kukuļa izspiešanu jāsaprot tā pieprasīšana par likumīgu darbību vai nelikumīgu darbību izdarīšanu, kā arī pieprasīšana, kas saistīta ar draudiem kaitēt personas likumīgajām interesēm.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

Literatūra

1. Akadēmiskā terminu datu bāze. Pieejams:
<http://termini.lza.lv/term.php?term=amatpersona&lang=LV> [aplūkots 2016.1.februārī].
2. Autoru kolektīvs. Juridisko terminu vārdnīca. Rīga: Nordik, 1998.
3. Danovskis E., Rektiņa-Hitrova A. Valdes locekļu administratīvā atbildība. Pieejams:http://www.cobalt.legal/file/repository/publications/pdf/2010_01_13_Saldo_ARH_ED_Valdes_loceklu_admin_atbildiba.pdf [aplūkots 2016.gada 10.februārī].
4. Iekšlietu ministrijas un Iekšlietu ministrijas padotībā esošo iestāžu disciplinārās prakses 2015.gada gala pārskats. Pieejams:
http://www.iem.gov.lv/files/text/Disc_pr_gala_parsk_2015_IeM.pdf [aplūkots 2016.gada 1.aprīlī].
5. Grīnbergs J. Grozījumi neatbilst Satversmei un Eiropas Cilvēktiesību konvencijai. Jurista Vārds, 2014.10.jūnijs, nr.23, 30.-31.lpp.
6. Hamkova D. Būtisks kaitējums amatnoziegumos: Likums, Teorija, Prakse. Grām.: Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika. LU 72. konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014, 240.-250. lpp.
7. Jakubaņecs V. Juridiski termininoloģiskā skaidrojošā vārdnīca. Rīga: P&K, 2005.
8. Judins A. Kriminālprocesa efektivizācija, aizsargājot sabiedrības drošību un intereses. Jurista Vārds, 2014.10.jūnijs, nr.23, 26.-28.lpp.
9. Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja interneta vietne. Pieejams:
<http://www.knab.gov.lv/lv/> [aplūkots 2016.gada 20.aprīlī].
10. Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. Rīga:Tiesu nama aģentūra, 2014.
11. Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā grāmata (I-VIII¹ nodaļa). Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2015.
12. Krastiņš U, Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga:Tiesu nama aģentūra, 2004.
13. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Beļģija, Dānija, Nīderlande. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2008.
14. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 1999.
15. Krimināllietu par noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā iztiesāšana 2004 – 2014. Pieejams: <http://korupcijas-c.wikidot.com/statistika-par-korupcijas-lietu-iztiesasanu> [aplūkots 2016.gada 10.martā].

16. Kupčs E. KNAB Magoni tur aizdomās par pusmiljona eiro kukuļa pieņemšanu. Pieejams: <http://www.lsm.lv/lv/raksts/latvija/zinas/knab-magoni-tur-aizdomas-par-pusmiljona-eiro-kukula-pienemsanu.a140967/> [aplūkots 2016.gada 10.martā].
17. Latvijas Neatkarīgo kriminologu asociācija. Kriminoloģija. Mācību grāmata juridiskām augstskolām un fakultātēm. Rīga: Nordik, 1998.
18. Liholaja V. Kāda ir sodu politika Latvijā. Jurista Vārds, nr.41, 2004.gada 26.oktobris, 6.lpp.
19. Liholaja V. Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā: likums un prakse. 2007. Pieejams: https://www.tm.gov.lv/files/archieve/lv_jaunumi_Petijums.pdf [aplūkots 2016.gada 20.martā].
20. Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2007.
21. Likumprojekta „Grozījumi Kriminālprocesa likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/6B7550A49853D5C8C2257BB10020D978?OpenDocument#b> [aplūkots 2016.gada 10.februārī].
22. Līce K. Grozījumi nav efektīvākais veids, kā sasniegt likumdevēja mērķi. Jurista Vārds, 2014.10.jūnijs, nr.23, 29.lpp.
23. Nemaina ieceri par prioritāriem noteikt amatpersonu kriminālprocesus. [b.a.] 2014.5.maijs. Pieejams: <http://www.ir.lv:889/2014/5/13/deputati-grib-torpedet-judina-ierosinajumu-par-apsudzetam-amatpersonam> [aplūkots 2016.gada 10.februārī].
24. Portāla lsm.lv ziņu redakcija. Deputāti piekrīt kriminālvajāšanas sākšanai pret tiesnesi Bērziņu. 2015.28.janvāris. Pieejams: <http://www.lsm.lv/lv/raksts/latvija/zinas/deputati-piekrit-kriminalvajasanas-saksanai-pret-tiesnesi-berzinu.a166288/> [aplūkots 2016.gada 10.martā].
25. Sabiedrība par atklātību „Delna.” 2015.gada korupcijas uztveres indekss parāda Latvijas pretkorupcijas stagnāciju. Pieejams: <http://delna.lv/kategorijas/dati-par-korupciju/> [aplūkots 2016.1.martā].
26. Spektors A. Skaidrojošā un sinonīmu vārdnīca. Pieejams: <http://www.tezaurs.lv/> [aplūkots 2016.gada 1.februārī].
27. Sprinģe I. Jūrmalā arestēta prokurore Irina Bogdanova. 2008.19.oktobris. Pieejams: www.diena.lv [aplūkots 2016.gada 10.martā].
28. Strada-Rozenberga K. Privilēģijas amatpersonām kriminālprocesā – bezatbildība vai nožēlojama nezināšana? Jurista Vārds, 2014.10.jūnijs, nr.23, 31.-32.lpp.

29. Strīķeris A. Jāprecizē valsts amatpersonas statuss. Jurista Vārds. 2012.11.decembris, nr. 50. Pieejamas: <http://www.juristavards.lv/doc/253254-japrecize-valsts-amatpersonas-statuss/> [aplūkots 2016.gada 1.aprīlī].
30. Vai amatpersonu lietām kriminālprocesā pienākas priekšroka. Diskusija. [b.a.] Jurista Vārds, 2014.10.jūnijs, nr.23, 23.-26.lpp.
31. Vācija. Pielikums ES pretkorupcijas ziņojumam 3.2.2014. Pieejams: ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/.../1-2014-38-LV-F1-1-ANNEX-5.Pdf [aplūkots 2016.gada 1.aprīlī].
32. Vilks A. Krimināliesiskā politika: diskursa analīze un attīstības perspektīvas. Rīga: Drukātava, 2013.
33. Vilks A., Ķipēna K. Korupcija. Rīga: SIA „Lietišķās informācijas dienests,” 2000.
34. Zeppa-Priedīte V. Valsts amatpersonu kriminālprocesuālā imunitāte Latvijas kriminālprocesa tiesībās. Promocijas darbs. 2010. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/zinas/Kopsavilkums_Zeppa-Priedite.pdf [aplūkots 2016.gada 10.februārī].
35. Kaija S. Completion of criminal proceeding within a reasonable time in Latvia. Jurisprudence No.20 (2), 2013, 20(2), p. -746. Pieejams: <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/980> [aplūkots 2016. gada 16.aprīlī].
36. Анатолий В. Н. Российское уголовное право. Т. 3 : Особенная часть: (гл. XI-XXI). Москва: Wolters Клувер, 2007.

Normatīvie akti

37. Par Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvenciju. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000.20.decembris, nr.460/464.
38. Latvijas Republikas Satversme. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993.1.jūlijs, nr.43.
39. Grozījumi likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā.” LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2015.3.jūnijs, nr.107.
40. Grozījumi Kriminālprocesa likumā LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2014.11.jūnijs, nr. 113.
41. Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2012.27.decembris, nr.202.
42. Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm disciplinārbildības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2006.30.jūnijs, nr.101.
43. Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2006.30.jūnijs, nr.101.

44. Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005.11.maijs, nr.74.
45. Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002.9.maijs, nr.69.
46. Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002.18.februāris, nr.65.
47. Valsts civildienesta likums.LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000.22.septembris, nr.331/333.
48. Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002.30.aprīlis, nr.65.
49. Valsts pārvaldes iekārtas likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002.21.jūnijs, nr.94.
50. Administratīvā procesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2001.14.novembris, nr.164.
51. Par Krimināllikuma spēkā stāšanās laiku un kārtību. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998.4.novembris, nr. 331/332.
52. Krimināllikums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998.8.jūlijs, nr.199/200.
53. Operatīvās darbības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993.30.decembris, nr.131.
54. Likums „Par policiju.” LR likums. Ziņotājs, 1991.4.jūnijs, nr.37.
55. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss. LR likums. Ziņotājs, 1984.20.decembris, nr.51.
56. Par Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādņem 2015.–2020.gadam: MK rīkojums nr.393. Latvijas Vēstnesis, 2015.17.maijs,nr.138.
57. Korupcijas novēršanas likums. Zaudējis spēku. Pieņemts 1995.gada 11.septembris. Pieejams: <http://m.likumi.lv/doc.php?id=37231> [aplūkots 2016.gada 1.februārī].

Juridiskās prakses materiāli

58. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2016.gada 14.janvāra spriedums lietā Nr. 11819004512. Pieejams anonimizēto tiesas spriedumu datu bāzē <https://www.tiesas.lv> [aplūkots 2016.gada 10.aprīlī].
59. Rīgas apgabaltiesas 2016.gada 22.marta spriedums lietā Nr. 11819004512. Pieejams anonimizēto tiesas spriedumu datu bāzē <https://www.tiesas.lv> [aplūkots 2016.gada 10.aprīlī].
60. Rīgas apgabaltiesas 2016.gada 24.marta spriedums lietā Nr. 16870000409. Pieejams anonimizēto tiesas spriedumu datu bāzē <https://www.tiesas.lv> [aplūkots 2016.gada 10.aprīlī].
61. Rīgas apgabaltiesas 2015.gada 16.aprīļa spriedums lietā Nr. 11819004512. Pieejams anonimizēto tiesas spriedumu datu bāzē <https://www.tiesas.lv> [aplūkots 2016.gada 10.aprīlī].

62. Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2014.gada 23.decembra spriedums lietā Nr. 11819004512 K27-0150-14/1. Pieejams anonimizēto tiesas spriedumu datu bāzē <https://www.tiesas.lv> [aplūkots 2016.gada 10.aprīlī].
63. Tukuma rajona tiesas 2015.gada 6.maija spriedums lietā Nr.11819002312. Pieejams anonimizēto tiesas spriedumu datu bāzē <https://www.tiesas.lv> [aplūkots 2016.gada 10.aprīlī].
64. Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2015.gada 8.janvāra spriedums lietā Nr.K30-0054-15/8. Pieejams anonimizēto tiesas spriedumu datu bāzē <https://www.tiesas.lv> [aplūkots 2016.gada 10.aprīlī].
65. Tiesu prakses apkopojums „Tiesu prakse krimināllietās par valsts amatpersonu un uzņēmumu (uzņēmēj sabiedrību) vai organizāciju atbildīgo darbinieku izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem.” (2002.-2003.) Pieejams: www.at.gov.lv/files/uploads/files/docs/.../Apkopojums_Valsts_amatpersonas.doc [aplūkots 2016.gada 1.aprīlī].
66. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departaments. Tiesu prakses apkopojums „Tiesu prakse krimināllietās pēc Krimināllikuma 317.panta otrās daļas, 318.panta otrās daļas un 319.panta otrās daļas.” 2014.gads. Pieejams: at.gov.lv/files/.../6...prakses.../tiesu%20prakse%20KL%20317%20318%20319.doc [aplūkots 2016.gada 1.aprīlī].
67. Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Tiesu prakses apkopojums „Tiesu prakse krimināllietās pēc Krimināllikuma 320., 321., 322., 323.panta.” 2014./2015. Pieejams: http://www.ltmc.lv/files/ltmc/uploaded_content_files/AT_petijums_kukulosana_0.pdf [aplūkots 2016.gada 10.aprīlī].